

# СУДСКАТА ЕФИКАСНОСТ ВО СПРАВУВАЊЕТО СО ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА ВО “ЗАРОБЕНАТА ДРЖАВА”

ИЗВЕШТАЈ ОД ПРОЕКТОТ “НАБЉУДУВАЊЕ НА СУДСКИ ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА НА ОРГАНИЗИРАН  
КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА СПОРЕД НОВИОТ ЗАКОН ЗА КРИВИЧНА ПОСТАПКА” ЗА 2016 ГОДИНА

# СУДСКАТА ЕФИКАСНОСТ ВО СПРАВУВАЊЕТО СО ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА ВО “ЗАРОБЕНАТА ДРЖАВА”

Скопје, ноември 2016 година

*Проектот е финансиран од страна на Стејт Департментот на Соединетите Американски Држави - Амбасадата на Соединетите Американски Држави во Скопје, Биро за меѓународна борба против наркотици и спроведување на законите.*



*Содржината и заклучоците во оваа публикација не ги претставуваат ставовите на Амбасадата на Соединетите Американски Држави во Скопје, Бирото за меѓународна борба против наркотици и спроведување на законите.*

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

343.352:343.9.02]:347.96/.99.077.1(497.7)"2016"(047)

**БОГДАНОВСКА, Александра**

Судска ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупцијата во "Заробената држава" : извештај од проектот "Следење на предмети од областа на организираниот криминал и корупцијата според новиот Закон за кривична постапка" / [Александра Богдановска].

- Скопје : Коалиција на здруженија на граѓани "Сите за правично судење", 2016. - 56 стр. : граф. прикази ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 49-50

ISBN 978-608-4552-35-2

а) Корупција - Организиран криминал - Судство - Независност - Македонија - 2016

COBISS.MK-ID 102156554

# СУДСКАТА ЕФИКАСНОСТ ВО СПРАВУВАЊЕТО СО ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА ВО “ЗАРОБЕНАТА ДРЖАВА”

**Издавач:** Коалиција на здруженија на граѓани  
„Сите за правично судење“  
Ул. Македонија 11/2-10, 1000 Скопје  
Тел/Факс: +389 2 6139874  
E-mail: [contact@all4fairtrials.org.mk](mailto:contact@all4fairtrials.org.mk)  
Web: [www.all4fairtrials.org.mk](http://www.all4fairtrials.org.mk)

**За издавачот:** д-р Мирјана Иванова Бојаџиевска,  
Претседателка

**Автор:** м-р Александра Богдановска  
Извршна Директорка

**Уредник:** м-р Александра Богдановска,  
Извршна Директорка

**Имплементатор:** Коалиција „Сите за правично судење“

**Соработници:** Даниел Митковски,  
Проектен асистент

Адв. Натали Петровска,  
Адв. Владимир Андреевски,  
Борче Гавриловски,  
Дарко Аврамовски,  
Мишел Силјановски,  
Набљудувачи

**Дизајн и печат:** Графохартија

**Тираж:** 100

## **СПИСОК НА НАЈЧЕСТО УПОТРЕБУВАНИ КРАТЕНКИ**

- ГРЕКО** Мониторинг група на држави против корупција при Совет на Европа
- ЕКЧП** Европска конвенција за човекови права
- ЕУ** Европска Унија
- ЗКП** Закон за кривичната постапка
- КЗ** Кривичен Законик
- МПГПП** Меѓународен пакт за граѓански и политички права
- ОЈО** Основен Јавен Обвинител/Обвинителство
- РМ** Република Македонија
- СЈО** Специјално јавно обвинителство

## СОДРЖИНА

<b>БЛАГОДАРНОСТ</b> .....	2
<b>ВОВЕД</b> .....	3
<b>ЗА КОАЛИЦИЈА “СИТЕ ЗА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ”</b> .....	7
<b>1. ПРЕДМЕТ, ЦЕЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО</b> .....	8
1.1. <b>ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО</b> .....	8
1.2. <b>ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО</b> .....	10
1.3. <b>МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО</b> .....	11
<b>2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД НАБЉУДУВАЊЕТО НА ПРЕДМЕТИТЕ ОД ОБЛАСТА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈАТА</b> .....	14
2.1. <b>ОПШТИ ПОДАТОЦИ</b> .....	14
2.1.1. <b>Примена на скратена постапка</b> .....	17
2.1.2. <b>Јавно судење</b> .....	17
2.1.3. <b>Подготовки и услови за одржување на главната расправа</b> .....	19
2.1.4. <b>Воведен говор</b> .....	23
2.1.5. <b>Права на обвинетото лице</b> .....	25
2.1.6. <b>Признавање на вина</b> .....	28
2.2. <b>ДОКАЗНА ПОСТАПКА</b> .....	30
2.2.1. <b>Редослед на изведување на доказите</b> .....	30
2.2.2. <b>Директно, вкрстено и дополнително испитување</b> .....	31
2.2.3. <b>Дозволеност на прашањата и приговори</b> .....	34
2.2.4. <b>Еднаквост на оружјата</b> .....	36
2.2.5. <b>Испитување на обвинет</b> .....	37
2.2.6. <b>Начин на изведување на писмени и материјални докази</b> .....	38
2.2.7. <b>Начин на регистрирање на текот и изведувањето на доказите</b> .....	39
2.2.8. <b>Непристрасно судење</b> .....	40
<b>3. АНАЛИЗА НА КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА</b> .....	41
<b>4. ГЕНЕРАЛНИ ЗАКЛУЧОЦИ</b> .....	45
<b>5. ПРЕПОРАКИ</b> .....	47
<b>За државата</b> .....	47
<b>За донаторите и државните органи</b> .....	47
<b>За работата на судовите, обвинителството и адвокатите</b> .....	47
<b>6. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА</b> .....	49

## БЛАГОДАРНОСТ

Почитувани,

Коалицијата “Сите за правично судење” ви презентира уште една Анализа од проектот “Набљудување на судски предмети од областа на организирианиот криминал и корупција според новиот Закон за кривичната постапка”, која е фокусирана на прашањата што ја третираат проблематиката на борбата против организирианиот криминал и корупцијата како и примената на новиот Закон за кривичната постапка.

Во анализата се сумирани податоците од мониторирањето на предметите во текот на 2016 година од областа на организирианиот криминал и корупција пред Одделението за организиран криминал и корупција, предмети од значење за јавноста и избран примерок од останати коруптивни предмети, а врз основа на овие податоци ги преиспитуваме прашањата за независноста, ефикасноста и непристрасноста на македонското судство во борбата против корупцијата и организирианиот криминал и процената на соодветна имплементација на кривично – правните реформи со главен фокус на новиот ЗКП.

Одговорното лице за координација на проектните активности, анализирање на добиените податоци и во најголем дел изработка на анализата е Извршната директорка - Александра Богдановска, која безрезервно ги заслужи позитивните критики. Целокупниот процес беше несебично помогнат со професионалниот ангажман на проектниот асистент Даниел Митковски, посебно во делот обработка на дата - базата, како и на набљудувачите/ките кои беа директно вклучени во следењето на предметите и без чиј придонес оваа анализа би била нецелосна.

Би сакала да изразам особена благодарност до Стејт Депарментот на Соединетите Американски Држави - Амбасадата на Соединетите Американски Држави - Бирото за меѓународна борба против наркотици и спроведување на законите, чии сугестии во текот на реализацијата на проектните активности дадоа квалитетен придонес кон финалниот производ на проектот, како и за финансиската поддршка и успешна соработка од 2014 година па сè до денес.

*д-р Мирјана Иванова Бојаџиевска  
Претседателка на  
Коалиција “Сите за правично судење”*

## ВОВЕД

Коалицијата “Сите за правично судење” преставува организација во која членуваат граѓански организации од целата територија на Република Македонија. Основната мисија во досегашното постоење е следење на почитување на човековите права и слободи особено на меѓународните стандарди за правично судење преку разни форми на дејствување.

Со развивање на програма за набљудување на судски предмети во врска со корупцијата, Коалицијата започна во 2007 година преку шестмесечна пилот фаза именувана како “Проценка на потребите за развој на програма за набљудување на судските постапки во врска со корупцијата во РМ”. Со овој прв пилот проект се собраа емпириски материјали врз основа на кои на површина излегоа повеќе проблеми со кои се сочуваат органите на прогонот при работењето со предметите поврзани со корупцијата. Во рамките на овој пилот проект беше извршено дефинирање на криминалните дела поврзани со корупцијата од аспект на легислативата и судската пракса. Финалното дефинирање лоцираше 24 кривични дела кои се во непосредна корелација со корупцијата<sup>1</sup>. Веќе од 2012 година па до денес следат проекти спроведени исклучиво на територијата на Основен суд Скопје 1 Скопје за разлика од претходните години кога набљудувањето се спроведуваше на територијата цела држава. Тоа е затоа што тогаш за прв пат беше основано Одделение за прогон на кривични дела од областа на организиран криминал, каде спаѓа и корупцијата со сите нејзини појавни облици.

По формирањето на ова Одделение, а при набљудување на предметите со најтежок карактер беше забележано значително зголемената повреда на човековите права на обвинетите лица, особено правото на слобода со определување мерка притвор без малку на секое обвинение. Посебно, во последно време за обележување е фактот дека од страна на судовите се констатира оваа повреда и затоа сè повеќе се тежнее кон тоа притворот да биде заменет со куќен притвор. Ова од причини што обвинетите се достапни на органите на прогонот а нивните права на слобода се во најмала можна мера ограничени. Обвинетите и понатаму остануваат во кругот на своите семејства.

---

<sup>1</sup> Поткуп при избори и гласање, Измама, Измамување на купувачи, Неовластено примање на подароци, Лажен стечај, Предизвикување на стечај со несовесно работење, Злоупотреба на постапка за стечај, Оштетување или повластување на доверители, Перење на пари и други приходи од казниви дела, Измама при работење со хартии од вредност и удели, Оддавање и неовластено прибавување на деловна тајна, Злоупотреба на службената положба и овластување, Проневера во служба, Измама во служба, Послужување во служба, Примање на поткуп, Давање на поткуп, Противзаконито посредување, Прикривање на потекло на несразмерно стекнат имот, Оддавање на службена тајна, Злоупотреба на државна, службена или воена тајна, Фалсификување на службена исправа, Противзаконска наплата или исплата, како и Незаконито влијание на сведоци.



Прашања кои се однесуваат на корупцијата, организираниот криминал како и на почитувањето на начелата за фер и правично судење се акцентирани и во клучните документи кои се важни за Р.М., односно Итните реформски приоритети поставени од Европската Комисија<sup>2</sup>, Пристапниот дијалог на високо ниво помеѓу Република Македонија и Европската комисија<sup>3</sup>, Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2016 година<sup>4</sup> и во Препораките на групата на искусни експерт за системските прашања за владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите откриени во пролетта 2015 (воедно познати како Извештајот на Прибе)<sup>5</sup>.

Изминатата 2016 година беше година на уште една анализа на проектот “Набљудување на судски предмети од областа на организираниот криминал и корупција според новиот Закон за кривична постапка” која е фокусирана на прашањата што ја третираат судската проблематика при одлучување во предмети од областа на организираниот криминал и корупцијата, но и на сите пропратни реформи и актуелности поврзани со правосудството воопшто.

Преку мониторирањето на судски постапки од страна на искусни судски набљудувачи се добија статистички податоци за активностите на органите на прогонот, особено на Јавните обвинители како подносители на обвиненија кои треба да бидат крајно стручно и технички подготвени, издржани, аргументирани со доволно непобитни докази за сторителот и делото. По однос на улогата на судовите, односно судиите тргнуваме од претпоставката дека тие во спроведување на својата основна функција - владеење на правото како темелна вредност при донесувањето на пресуда да работат во рамките на законските норми, да бидат темел за воспоставување на правна сигурност на граѓанинот и за стабилност и развој на државата што се темели на правото. Од тоа зависи и довербата на граѓаните во судството, целосно спроведување на судскиот морал и високиот професионализам ќе се создаде сигурна и цврста почва за подигање на довербата на граѓаните во судството.

Корупцијата е пред сè општествено штетна појава со изразено влијание врз развојот на општеството и таа е стара колку и државата. Неспорно таа е сложена

---

<sup>2</sup> Urgent Reform Priorities For The Former Yugoslav Republic Of Macedonia, June 2015, [www.ec.europa.eu/enlargement/news\\_corner/news/news-files/20150619\\_urgent\\_reform\\_priorities.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf)

<sup>3</sup> Петти состанок на Пристапниот дијалог на високо ниво меѓу Република Македонија и Европската комисија, 18.09.2015

<sup>4</sup> Commission Staff Working Document

The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report

[http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2016/20161109\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

<sup>5</sup> The former Yugoslav Republic of Macedonia: Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015,

[www.ec.europa.eu/enlargement/news\\_corner/news/news-files/20150619\\_recommendations\\_of\\_the\\_senior\\_experts\\_group.pdf](http://www.ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf)

комплексна појава која во криминолошка и казнено - правна феноменологија се појавува како самостоен облик криминалитетот но и како метод на вршење на најсложените негови облици.

Кога се зборува за кривичните дела од областа на корупцијата најнапред се помислува на делата против службената должност, што подразбира права и должност на одредено лице да превзема одредени дејствија од јавен карактер. Поради тоа нивното непочитување создава штета за одреден субјект, односно штета трпи пред сè државата - граѓаните. За успешна реализација на овај проект при набљудување на предметите што се во почест контакт со корупцијата треба да се наведат нивните карактеристики, идентификувајќи ги како индивидуално, преку посебен објект на заштита така и групно, преку заеднички објект на заштита. При тоа е многу важен методолошкиот пристап кој ќе го одреди квалитетот на добиените резултати, успешноста во навлегување на појавата што се истражува со сите нејзини карактеристики, наоѓање на слабите точки бидејќи најчесто извршителите се лица на одговорни работни места во државни органи, јавни служби и други институции и току тие решаваат за правата и должностите на граѓаните и правните лица. Ефикасноста на борбата против корупцијата научно бара користење на сите расположливи сретави и методи од класични (конвенционални) до најнови (современи).

Набљудување на судски предмети во врска со корупцијата во Република Македонија преку набљудување ги анализира судските постапки од областа на корупција и тоа најчесто кривични предмети Злоупотреба на службената положба и овластување и Измама кои најчесто се повторуваат со секое годишно истражување. Останатите кривични дела од областа на корупцијата или поретко се извршуваат во реалноста или начинот на нивното извршување создава тешкотии во обезбедувањето докази потребни за целосно утврдување на фактичката состојба. Добиваме впечаток дека и органите на прогон како да имаат капацитети за поефикасно справување со споменатите две кривични дела.

Поаѓајќи од штетните последици на корупцијата со истражувањето треба што подлабоко да се продре во судски предмети при што со набљудување на постапката од почетокот до завршување на истата да се добие јасна слика за сите сегменти на конкретниот кривично - правен настан преку учесниците сторителите на коруптивното кривично дело дело, нивниот степен на образование дали е рецидив или првопрестапник, неговото работно место – функција која овозможува извршување на вакво дело, дали се работи за услуга или противуслуга иако и кај двете основ е злоупотреба на службената положба и овластувања. Потоа потребно е да се следи и самото водење на постапката во сите стадиуми со следење на активноста на сите субјекти во постапката. Набљудување од поднесеното обвинение до моментот на донесување на правосилна судска пресуда.

Изречените санкции се важен сегмент во ова истражување особено од аспект на постигнување на целта на казнувањето односно споредено од пред две години дали казнената политика оди кон нагорна линија и изрекување на построги казните (затвор, парични казни, алтернативни мерки) или се изрекуваат поблаги казни.

Кај овој вид кривични дела поради специфичноста на истите посебно треба да се анализира судската пракса по однос на изрекување на посебната казнената правна мерка конфискација на имот и имотна корист. Одземање конфискување на добрата стекнати на криминален начин на приходи од криминал кои произлегуваат од соодветните кривични дела или имот чија вредност е соодветна на онаа од таквите приходи или конфискација на имот, опрема и други средства кои се користени или наменети за извршување на дело. Ова е особено важно да се утврди токму заради природата на ваквиот вид кривични дела.

Со набљудувањата и со согледување на реална слика на состојбите со овај вид криминал како и со способноста на судството да се справи со ваквите сторители споредено со повеќе години наназад ќе се видат резултатите и очекуваниот прогрес во работењето на судовите во предметите со елементи на корупција и ќе се добие одговор на прашањето дали има унапредување и успех во справувањето во борбата против влијанието на корупцијата врз работата на институциите.

Тоа е и мотивот Коалицијата “Сите за правично судење” и после 9 години да продолжи со набљудување на судските предмети да ја утврди новата состојба, да донесе заклучоци и резултати врз основа на набљудувањето и врз констатираната состојба да предложи препораки и сугестии за јакнење на судската ефикасност во борбата со оваа општествено штетна појава.

Коалицијата “Сите за правично судење” со спецификата на своите цели на постоење и дејностите кои ги врши, покрај тоа што делува самостојно преку погоре споменатите проекти, делува и вмрежено во други коалиции и партнерства кои исто така ги третираат прашањата од корупцијата. Учеството во ваквите здружени облици на координирани активности создава простор за поголемо влијание на резултатите и наодите до кои Коалицијата доаѓа преку своето работење. На пример, Коалицијата е дел од Платформата за борба против корупцијата и Мрежа 23 каде активностите и надоите од работата на Коалицијата се вградуваат во Месечни мониторинг брифови, Јавни соопштенија, Изјави и Стратешки планови и политики со поширок опфат и влијание при имплементација.

*д-р Мирјана Иванова Бојачиевска  
Претседателка на  
Коалиција “Сите за правично судење”*

## **ЗА КОАЛИЦИЈА “СИТЕ ЗА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ”**

Коалицијата на здруженија на граѓани “Сите за правично судење” – Скопје претставува организација во која членуваат 14 граѓански организации од целата територија на РМ и тоа:

Прва детска амбасада во светот Меѓаши – Скопје, Граѓанска асоцијација МОСТ – Скопје, Младински образовен форум МОФ – Скопје, Младински културен центар МКЦ – Битола, Асоцијација за демократска иницијатива АДИ – Гостивар, Совет за превентива против малолетничка деликвенција СППМД – Кавадарци, Здружение за советување лекување реинтеграција и ресоцијализација ИЗБОР – Струмица, Здружение за правата на Ромите ЗПР – Штип, Здружение за правата на детето ЗПД – Скопје, Граѓански информативен центар ГИЦ СПЕКТАР – Штип, Хуманитарно добротворно здружение на Ромите ХДЗР МЕСЕЧИНА – Гостивар, Здружение на тиквешки роми ЗТР – Кавадарци, Ромски едукативен центар РЕЦ АМБРЕЛА – Скопје и Здружение на граѓани МУЛТИКУЛТУРА – Тетово.

### **Мисија**

Следење на почитувањето на човековите права и слободи, особено на меѓународните стандарди за правично судење, преку разни форми на дејствување во настојувањето да се зголеми нивото на нивното имплементирање, да се иницираат институционални и правни реформи, како и да се поврати довербата на граѓаните во судството и другите институции на системот.

### **Визија**

Мокна и стабилна организација, двигател и партнер на институциите на системот во настојувањето Република Македонија да се издигне како земја во која целосно ќе се почитуваат човековите права и слободи, со посебен акцент на стандардите за правично судење, како елементарен услов за интегрирање во Европската Унија.

### **Цели на Коалицијата**

- Да го зголеми почитувањето на стандардите за правично судење пред домашните судови;
- Да ја воспостави јавната доверба во правниот систем и судството воопшто;
- Да ги идентификува наследените проблеми во судскиот систем и да укаже на потребата за правна и институционална реформа;
- Да ја запознае јавноста со стандардите за правично судење и да ја засили довербата на граѓаните во функционирањето на судскиот систем;
- Да ги намали можностите за несоодветен третман на страните во спорот од судиите и другите учесници во постапката.

# 1. ПРЕДМЕТ, ЦЕЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

## 1.1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Корупцијата е актуелен феномен на глобално ниво. Секоја држава искоренувањето на корупцијата го смета за еден од важните приоритети и презема соодветни мерки за превенција, заштита и санкционирање. Во Република Македонија корупцијата е рангирана како петти најголем проблем во државата (27,9%), после невработеноста, сиромаштијата, ниските приходи и високите цени.<sup>6</sup>

Постојат повеќе мерки кои државата ги превзема за да се справи со овој проблем, постојат повеќе државни институции чија надлежност е токму во спречување на корупцијата, навремено откривање на истата, проверка на финансиите на политичарите и останатите функционери, едукација на населението и поттикнување на граѓанинот за пријавување на корупција. Сепак, значаен дел од обврската за справување со корупцијата останува судскиот систем преку кој се врши санкционирање на коруптивните дела. Токму санкционирањето односно судската ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупција е предмет на оваа анализа.

Во рамките на ОЈО кај нас постои посебно Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција. Истото има надлежност да постапува за кривични дела извршени од структурирана група од три или повеќе лица, која постои одреден временски период и дејствува со цел да изврши едно или повеќе кривични дела за кои е предвидена казна затвор од најмалку четири години, со намера директно или индиректно да се стекне со финансиска или друга корист. Основниот елемент во дефинирањето на организираниот криминал е истиот да биде сторен во група и да групата свесно со намера извршува криминални дејствија за да може да се стекне со одредена корист. Во дефинирањето на организираниот криминал се вклучени и кривични дела извршени од структурирана група или злосторничка организација, како и за кривичните дела Злоупотреба на службената положба и овластување, Примање на поткуп од значителна вредност, Противзаконито посредување, Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори, Перење пари и други приноси од казниво дело од поголема вредност, Терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста, Давање поткуп од значителна вредност, Незаконито влијание врз сведоци, Злосторничко здружување, Терористичка организација, Тероризам, Трговија со луѓе, Криумчарење на мигранти и за другите

---

<sup>6</sup> Нурединоска, Емина, "Извештај за проценка на корупцијата во Македонија" / [автори Емина Нурединоска, Марија Саздевски, Борјан Гузелов]. - Скопје: Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2014.

кривични дела против човечноста и меѓународното право од КЗ, независно од бројот на сторителите.

Постојат повеќе форми на организираниот криминал, зависно кој го спроведува и во која област. Во таа насока кривичните дела се групираат во организирани облици на трговија со дрога, организирани облици на трговија со луѓе, организиран економско финансиски криминал. Организираниот економско финансиски криминал е директно поврзан со коруптивни дејствија, а согласно анализата за “Потребата од следење на судски предмети од областа на корупцијата”, корупцијата се дефинира како злоупотреба на сопствената или нечија друга положба или функција со цел остварување на профит, добивање предност или добивка за него/неа од страна на другите.<sup>7</sup>

За времетраење на деветгодишното мониторирање од страна на Коалицијата на предмети од областа на организираниот криминал и корупција, паралелно се одвиваше и процесот на судски реформи во Република Македонија. Како резултат на овој процес една од најголемите судски реформи во македонското законодавство се однесува на новиот ЗКП. Имено, со новиот ЗКП се внесоа повеќе промени кои ќе бидат разгледани поединечно понатаму. Како најголема клучна промена е напуштањето на инквизиторскиот модел и примената на акузаторниот модел. Во текот на 2015 и 2016 година исто така се случија и останати законски и политички промени во земјата. Имено, поради политичката криза<sup>8</sup> се наложи потреба од основање на Специјално јавно обвинителство (СЈО) кое е надлежно за истражување и гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, со цел спроведување на правдата преку принципот на владеење на правото.<sup>9</sup> Во суштината на работењето на СЈО се токму предмети од областа на организираниот криминал и корупција. Исто така како резултат на политичката криза односно нејзиното решавање, согласно Извештајот на Прибе во текот на 2015 година се работеше на донесување на нов закон за таканаречените “свиркачи” (“whistle-blowers”) кој стапи на сила на 18.03.2016 година наречен Закон за заштита на укажувачите.<sup>10</sup> Дополнително, на 12 април 2016 година претседателот на државата донесе одлука да потпише аболиција за сите политичари против кои се води истрага, против кои е поднесено обвинение или кои се на отслужување казна затвор. Поради ова дел од постапките кои ги мониториравме беа прекинати, и истите продолжила по повлекувањето на аболицијата од страна на претседателот на државата.<sup>11</sup>

<sup>7</sup> Анализа за Потребата од следење на судски предмети од областа на корупцијата, Проф. д-р Љупчо Арнаудовски, Доц. д-р Слаѓана Тасева, Сузана Салиу, Коалиција Сите за правично судење, Скопје 2007 год.

<sup>8</sup> Хронологија на политичката криза во Македонија

<sup>9</sup> Progress Report Macedonia 2015,

[www.wbcrti.info/object/document/14557/attach/20151110\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://www.wbcrti.info/object/document/14557/attach/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

<sup>10</sup> Ibid

<sup>11</sup> На 27.05.2016 година, Претседателот на Република Македонија Ѓорге Иванов ги

Потребата за мониторирање на предмети од областа на организираниот криминал и корупција е актуелна сите претходни години, а посебно оваа година кога реалноста за партизираноста на судството во Република Македонија, за непочитувањето на принципот на владеење на правото и непостоењето на поделба на власта се потврди и во снимките од разговорите на високи државни функционери кои беа објавени во јавноста. Според овие снимки државните служби незаконски следеле комуникации на повеќе од 20.000 граѓани на Република Македонија, како и дека дел од функционерите на Владата и лица блиски на нив извршиле голем број на кривични дела што варираат од загрозување на сигурноста, па сè до злоупотреба на службената положба, злосторничко здружување и изборна измама во големи размери. Од објавените разговори дел се однесуваа и на судството и на начинот како извршната власт влијае врз изборот на судии и јавни обвинители, но и како договара одлуки за одредени судски случаи. Дополнително објавените разговори даваат индикации за поврзаност на извршната власт со јавниот обвинител на Република Македонија.<sup>12</sup>

Токму поради горенаведеното очите на јавноста се вперени во судската завршница или бар судските почетоци на криминалните коруптивни дејствија содржани во прислушваните разговори. Процесот на мониторирање се одвиваше на начин што акцентот беше ставен на начинот на спроведување на кривичната постапка, односно должината на самата постапка, причините за одлагање на истата, правото на одбрана за време на постапката и другите параметри кои ја утврдуваат судската ефикасност во борбата со организираниот криминал и корупцијата, примената на стандардите за фер и правично судење како и примената на новите одредби од ЗКП.

## 1.2. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Основната цел на проектот, но и на самата анализа е да се зајакне независноста, ефикасноста и непристрасноста на македонското судство во борбата против корупцијата и организираниот криминал и да се придонесе кон соодветна имплементација на кривично – правните реформи со главен фокус на новиот ЗКП.

Набљудувани беа предмети пред Одделението за организиран криминал и корупција, други коруптивни предмети и предмети кои се од значење за јавноста.

Во набљудуваните предмети беа опфатени кривичните дела Неовластено производство и пуштање во промет на дроги, психотропни супстанции и прекурзори, Измама, Изнуда, Лихварство, Прикривање, Перење пари и други приноси од

---

повлече одлуките за аболиција на 22 лица или „политички експонирани личности“– осомничени сторители на кривични дела, за кои се поднесени кривични пријави и поведени кривични постапки, повеќето од нив водени од Специјалното јавно обвинителство.

<sup>12</sup> Чаловска, Неда, м-р Голубовска, Јасмина, м-р Стојановски, Воислав, м-р Јованоски Александар, *“Правосудството и темелните права во Република Македонија”*, 2015 година

казниво дело, Криумчарење, Злоупотреба на службена положба и овластување, Примање поткуп, Давање поткуп, Фалсификување на службена исправа, Незаконито влијание врз сведоци, Фалсификување исправа, Злосторничко здружување, Терористичка организација, Терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста, Тероризам, Фалсификување или уништување деловни книги, Убиство, Фалсификување пари, Даночно затајување, Криумчарење, Трговија со луѓе, Криумчарење на мигранти, Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе трговија со малолетно лице и криумчарење на мигранти, Трговија со дете, Злоупотреба на безвизниот режим со државите членки на Европската унија и на Шенгенскиот договор, Учество во толпа што ќе спречи службено лице во вршење на службено дејствие, Насилство спрема претставници на највисоките државни органи и Шпионажа.

Следењето на проблемите со корупцијата и организираниот криминал, но и потребата од обезбедување на судска независност се потенцирани во извештаите на ГРЕКО, Извештаите за напредокот на Република Македонија како и во Итните реформски приоритети на групата експерти на чело со Прибе. Во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2016 година е наведено дека за реализација на Итните реформски приоритети е забележан ограничен напредок, но утврдено е назадување на втора година по ред во клучната област судството. Што се однесува до корупцијата во тесна врска со судството забележано е дека Република Македонија повеќе од 10 години се има посветено на реформи во овие области, но дека политичкото влијание сериозно ги поткопува претходните постигнувања.<sup>13</sup> Но, сепак освен теоретски, не е направен никаков прогрес во последната година на идентификуваните проблеми и корупцијата, туку напротив директно е забележано дека Република Македонија е “заробена држава” во институциите, вклучително и судството и медиумите.<sup>14</sup>

### 1.3. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Главна цел на истражувањето е преку податоците добиени од набљудуваните предмети да се влијае врз зајакнувањето на независноста, ефикасноста и правичноста на судството во борбата против организираниот криминал и корупција, како и да се даде придонес во соодветната имплементација на судските реформи, согласно стратешките документи на РМ за интегрирање во ЕУ. Имено, тргнувајќи од штетните последици на корупцијата и организираниот криминал истражувањето треба да даде слика за текот на постапките за овој вид на кривични дела, односно да покаже детална анализа за фазите во постапката преку која ќе се утврди судската ефикасност со новите законски решенија за кривичната

---

<sup>13</sup> Commission Staff Working Document - The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2016/20161109\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

<sup>14</sup> Ibid.



постапка, ќе се процени нивото на почитување на правото на фер и правично судење, и на тој начин ќе се зголеми довербата на граѓаните во судскиот систем. Во оваа насока една од целите на истражувањето беше и примената на новините во ЗКП во насока на поголема ефикасност, но и заштита на правата на обвинетите лица.

Методите со кои се користи Коалицијата се: набљудување и инструмент – прашалник кој за потребите на Коалицијата е изработен од страна на експерти во областа и кој секоја година при повторно користење се надградува. Набљудувањето како метод овозможува непосредно забележување од страна на набљудувачот, односно директно забележување на предметот на истражување. Во оваа насока идентификуваните предмети кои се однесуваат на организиран криминал и корупција пред Одделението за организиран криминал и корупција кои се водат според новиот ЗКП беа набљудувани од страна на 4 набљудувачи, и тоа тим од 2 најiskusни набљудувачи и 2 адвокат(к)и истакнати во областа. На овој начин набљудувањето беше зајакнато со перцепцијата и способноста на најистакнатите набљудувачи на Коалицијата и адвокат(к)и кои непосредно ги мониторираа судските предмети.

Вториот метод на пополнување на прашалник беше со однапред изготвена форма на 74 прашања кои заедно со одговорите беа доставувани до проектната координаторка и внесувани во базата на податоци на Коалицијата. Оваа активност беше клучна поради фактот што податоците кои што се добиваат од страна на набљудувач(к)ите се податоци кои што даваат една непристрасна и транспарентна слика за случајот кој што се набљудува. Со анализа на прашалниците и нивна подоцнежна обработка и презентација на резултатите од истражувањето во финалната публикација, самиот извештај добива нова вредност, поткрепена со нови и релевантни податоци за состојбата со судските предмети од областа на организиран криминал и корупција.

Прашалниците се пополнувани непосредно за време на присуството на судските постапки, а во овој дел за одбележување е дека во текстуалниот дел од одговорите за прашањата имаше забелешки од страна на набљудувач(к)ите кои работната група за изработка на прашалникот не ги земала во предвид и/или забелешки кои единствено можат да бидат дескриптивни. Имено, при обработка на прашалниците најчесто во дата - базата се внесува само првото кривично дело, што води кон погрешен заклучок за видовите на кривични дела бидејќи во делата кои се од областа на организираниот криминал и корупција најчесто станува збор за повеќе кривични дела. Овој недостаток беше откриен навремено, при што голем дел од податоците кои се елаборирани во оваа анализа се како резултат не само на статистичко изведување на податоците, туку и на рачно обработување на прашалниците. Истиот метод се користи и во делот обработка на текстуалните прашања, кои даваат директно наративно запазување на набљудувач(к)ите на одредени специфичности во текот на постапката.

Дополнително, недостатокот на некои од одговорите е резултат на вклучување во подоцнежните фази на постапката, но и краткиот временски рок на набљудување со кој не може да се опфати и крајниот исход на предметите, односно да се има податок за донесените пресуди, како и казнената политика за кривични дела од областа на организиран криминал и корупција. Настојувавме само мал дел од набљудувањата да се однесуваат на предмети кои се претходно започнати, како би можеле да изработиме анализа која дава одговор на целокупниот судски процес, од отпочнување на постапката па сè до донесувањето на пресудата.

## 2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД НАБЉУДУВАЊЕТО НА ПРЕДМЕТИТЕ ОД ОБЛАСТА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈАТА

### 2.1. ОПШТИ ПОДАТОЦИ

Анализираните податоци се однесуваат за период од 9 месеци, за кој временски период беа набљудувани 75 предмети со 224 расправи, во Основниот суд Скопје 1 Скопје. Иницијалната идеја на проектот беше да се набљудуваат предмети пред Одделението за организиран криминал и корупција, останати коруптивни предмети како и предмети кои се од значење за јавноста согласно тековните состојби во државата.

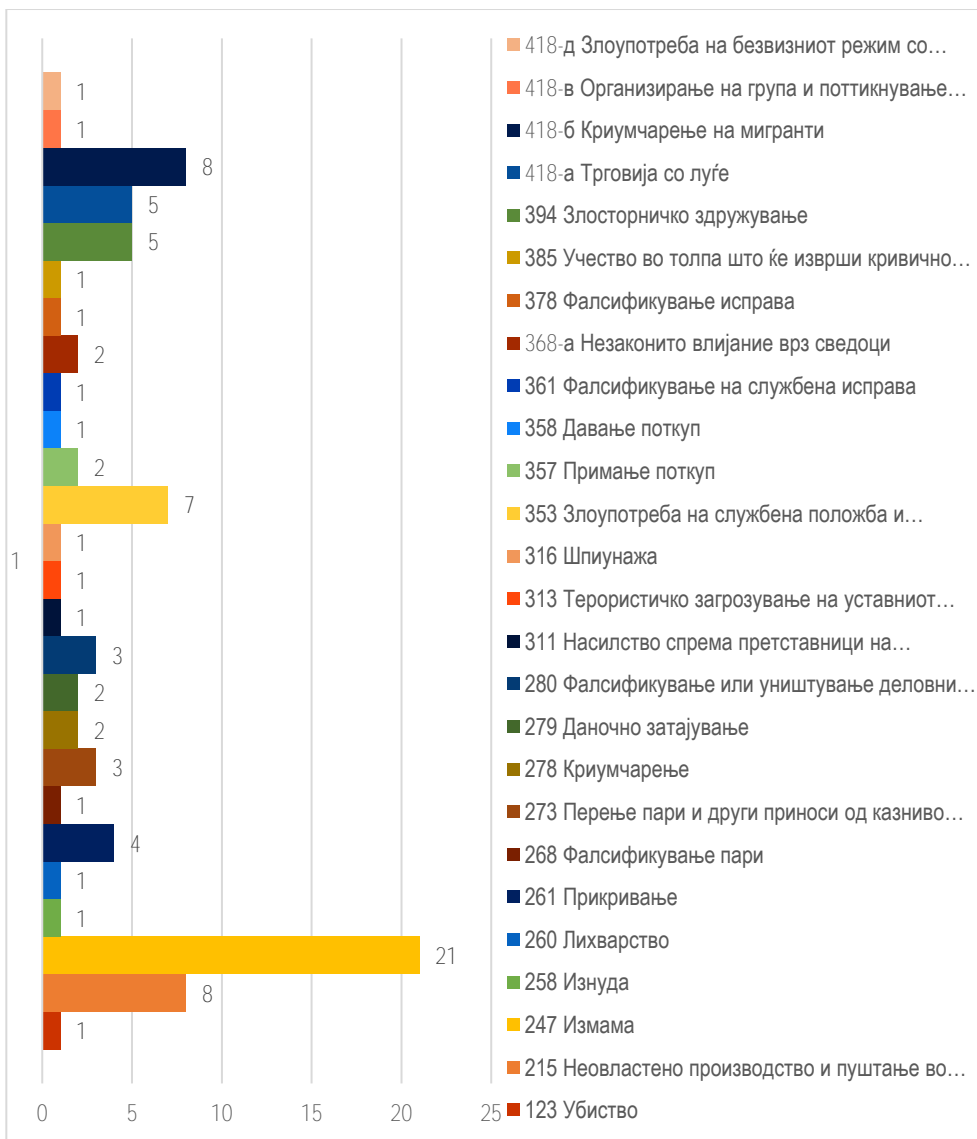
Според базата на податоци беа мониторирани 37 предмети пред Одделението за организиран криминал и корупција, 4 предмети од значење за јавноста а кои се однесуваа на протестите од 5 мај 2015 година и од 12 април 2016 година, како и избран примерок од 34 коруптивни предмети.

**Заклучок:** *Од генералните податоци во Одделението за организиран криминал и корупција може да се утврди дека најголем дел од кривичните дела се однесуваат на делата од областа Трговија на луѓе, Криумчарење на мигранти и Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе трговија со малолетно лице, (чл.418-а, 418-б, 418-в и 418-г од КЗ), односно ова кривично дело самостојно или во корелација со други кривични дела се појавува во 12 случаи. Второ, кривично дело кое најчесто се појавува е Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги и други прекурзори и Злоупотреба на службена положба и овластување. Останатите кривични дела се Злосторничко здружување, Фалсификување пари, Примање поткуп и Фалсификување исправа.*

Од останатите коруптивни дела, најголем дел се однесуваат на кривичното дело Измама, дури во 20 случаи, потоа Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги и други прекурзори и Прикривање, а во помал број се делата Фалсификување или уништување деловни книги, Злоупотреба на службена положба и овластување, Фалсификување исправа, Даночно затајување и Фалсификување службена исправа. Од предметите кои се од интерес на јавноста беа набљудувани “Диво Насеље”, “Пуч”, “Ровер” и предметите кои произлегоа од протестите во мај 2015 и април 2016 година.

**Заклучок: Вкупен број на обвинети лица во 70 мониторирани предмети е 168, додека пак за 5 предмети тој податок не е добиен.**

Фокусот на мониторингот овој пат е ставен на организираниот криминал и корупцијата од една страна како и примената на новиот ЗКП од друга страна. Тесната врска помеѓу кривичните дела од областа на организираниот криминал и коруптивните кривични дела најконкретно ја отсликува состојбата во која се наоѓа едно општество како и судските механизми кои се одговор на таа состојба. Дополнително, судската реформа во ЗКП исто така укажува на законските напори за подобро и поефикасно сузбивање на криминалот.



Кривични дела

Забележано е дека и оваа година како и претходната<sup>15</sup> најголем број на кривичните дела од областа организиран криминал и корупција се однесуваат на Криумчарење мигранти и Трговија со луѓе. Порастот на овие кривични дела во текот на 2015 и 2016 година наспроти нивната помала застапеност во претходните години, доведува до заклучок дека бегалската и мигрантската криза која директно ја засега Република Македонија која е клучна транзитна дестинација на бегалците и мигрантите, е искористена од страна на криминалните групи. Од друга страна пак, државата е потребно да обезбеди услови за безбедно транзитирање на овие лица, наместо игнорирање на оваа ситуација наспроти гонење на лицата кои вршат нелегален превоз на истите. Со измените на Законот за азил и привремена заштита чија цел е да се надмине, односно превенира проблемот на илегалната миграција, а од друга страна да се олесни на потенцијалниот барател на право на азил пристап до органот кој ја води постапката за признавање на право на азил, делумно државата презеде мерки за регулирање на овој феномен, но очигледно потребен е подолг временски период за оваа регулација да ги покаже правните последици преку намалување на бројот на овие судски постапки.<sup>16</sup>

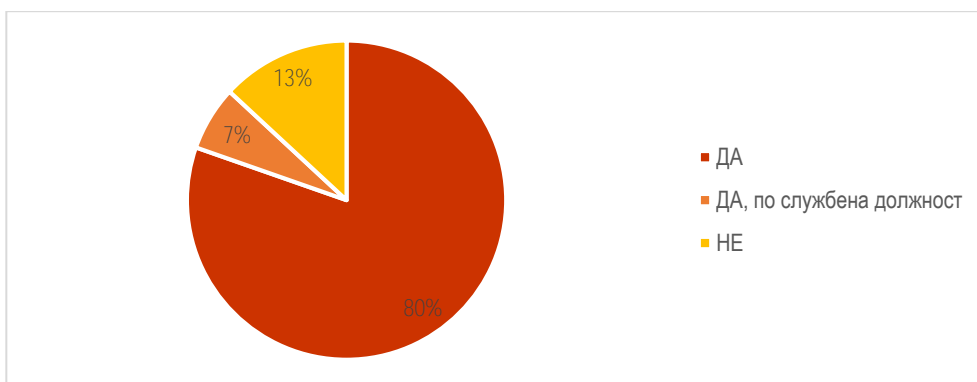
Меѓународните стандарди воедно утврдуваат забрана за вознемирување и заплашување на адвокатот, правото на доверливост во комуникацијата со бранителот, како и правото на бесплатна правна помош. Едно од основните права на обвинетиот е правото на бранител. ЗКП утврдува и постоење на задолжителен бранител и бранител по службена должност. Ако обвинетиот е нем, глув или неспособен самиот успешно да се брани, или ако против него се води кривична постапка за кривично дело за кое во законот е пропишана казна доживотен затвор, мора да има бранител уште при првото испитување. Обвинетиот мора да има бранител ако против него е определен притвор за времето додека трае притворот. Кога не постојат услови за задолжителна одбрана, ако според својата имотна состојба не може да ги поднесува трошоците на одбраната, на обвинетиот може по негово барање да му се постави бранител, кога тоа го бараат интересите на правдата, а особено тежината на кривичното дело и сложеноста на случајот.

**Заклучок:** *Податоците од набљудувањата покажуваат дека во 87% обвинетите лица имале свој бранител, од кои во 7% бранителот бил по службена должност, додека пак во 13% од случаите обвинетите немале бранител.*

Во однос на овој податок, кога обвинетите лица немале бранител најчесто станувало збор за постапка за кривични дела за кои одбраната не е задолжителна или истите се одложувале заради поставување на бранител по службена должност.

<sup>15</sup> Александра Богдановска, "Судската ефикасност во справувањето со организиран криминал и корупција" - Коалиција Сите за правично судење, 2015 година [http://all4fairtrials.org.mk/wp-content/uploads/2016/06/INL\\_Analiza\\_2015\\_MKD.pdf](http://all4fairtrials.org.mk/wp-content/uploads/2016/06/INL_Analiza_2015_MKD.pdf)

<sup>16</sup> Закон за азил и привремена заштита, <http://www.pravdiko.mk/zakon-za-azil-i-privremena-zashtita>

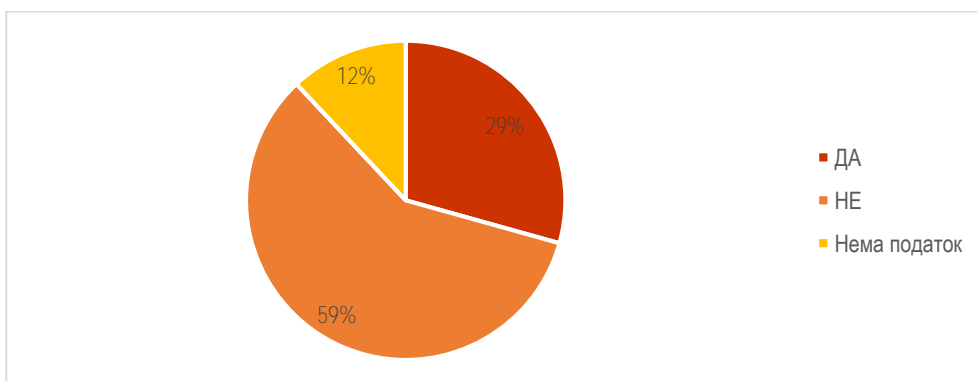


Бранител на обвинетото лице

### 2.1.1. Примена на скратена постапка

Скратена постапка се води за кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или затвор до пет години, и истата се поведува со обвинителен предлог или приватна тужба.

**Заклучок:** Според обработените податоци скратена постапка се водела во 29%, односно 22 предмети, 44 предмети (59%) се воделе по редовна постапка и за останатите 12% односно 9 предмети овој податок е непознат.



Скратена постапка

### 2.1.2. Јавно судење

Јавното судење во разумен рок пред независен и непристрасен трибунал претставува дел од стандардите за фер и правичното судење. Членот 6 на Европската конвенција за човекови права и слободи (ЕКЧП)<sup>17</sup> гарантира на секого

<sup>17</sup> Европска Конвенција за човекови права, ([http://www.echr.coe.int/Documents/Convention\\_MKD.pdf](http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf)), Совет на Европа, 1950 година;

дека за време на определувањето на неговите граѓански права и обврски или кога е кривично гонет да има право на јавно судење. Оваа одредба бара присуство на главниот претрес од двете страни, како и расправата да биде отворена за јавноста.

Јавноста на судењето е значајна бидејќи на тој начин се гарантира и довербата во судството, како и избегнувањето на евентуални притисоци или влијание за време на судската постапка. Прашањето за правото на јавно судење е утврдено и во Универзалната декларација за човековите права<sup>18</sup>, како и во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права<sup>19</sup>. Јавната расправа всушност претставува усмена расправа за суштината на спорот во присуство на јавноста, вклучувајќи ги и медиумите.<sup>20</sup> Јавноста на судењето е исто така принцип наведен како во Уставот на Р.М.<sup>21</sup> така и во процесните закони<sup>22</sup>.

**Заклучок: Доколку се погледнат податоците од набљудувањето може да се види дека во 96% расправите биле јавни, додека пак во 4% присуството на јавноста била забранета соодветно на законските одредби.**

Присуството на медиумите исто така било дозволено секогаш кога било дозволено присуство на јавноста на судењето. Најмногу публицитет привлекоа предметите од значење за јавноста како што се “Диво Населје”, “Пуч”, судењата за демонстрантите и “Ровер”. При одржување на овие расправи обезбедувањето на судот, како и процедурата за пријавување на лица кои би сакале да бидат присутни, како и не наоѓање на соодветна судница за предметот “Диво Населје” го отежнаа овој процес на навремено најавување на времето и местото и можноста за присуство на овие судења. Додека пак, што се однесува до објавување на времето и местото на судењата кои е потребно да бидат јавно објавени на таблата надвор од судницата забележано е од страна на набљудувачите дека дури во 20% истото не било сторено. Можноста за проверка на судењата на веб страницата на судот е редовно користена алатка од страна на набљудувач(к)ите, но често доаѓа до непоклопување на јавно објавените податоци за време и место со фактичкото одржување на расправата во даденото време и место.

<sup>18</sup> Универзалната декларација за човекови права на Обединети Нации, 1948 година

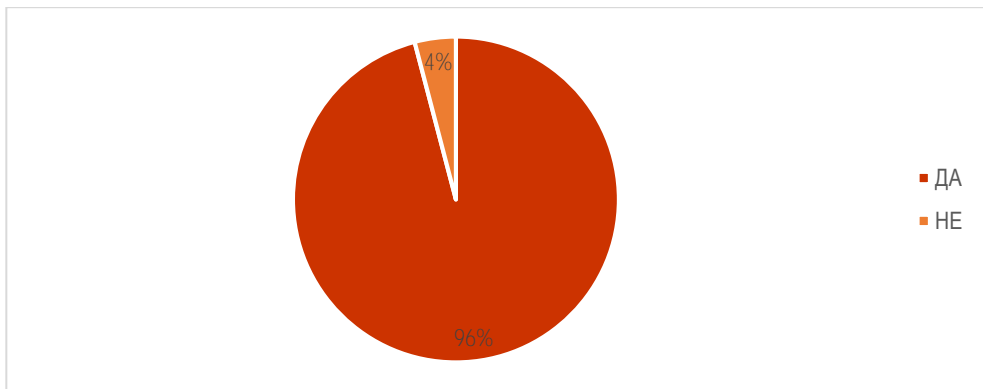
<sup>19</sup> Меѓународен пакт за граѓански и политички права, 1966 година

<sup>20</sup> Правично судење, Прирачник / Fair Trials Manual, Фонд за хуманитарно право Белград 2001 (превод на Amnesty International Fair Trials Manual)

<sup>21</sup> Устав на РМ, Службен Весник бр.52, 22.11.1991

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/19D704B29EC040A1968D7996AA0F1A56.pdf>

<sup>22</sup> Закон за кривична постапка, Службен весник на РМ, бр. 150 од 18.11.2010 година



Јавно објавување на судење

### 2.1.3. Подготовки и услови за одржување на главната расправа

Главната расправа во кривичната постапка е централниот стадиум на истата. И покрај тоа што од донесувањето на таканаречениот нов ЗКП се поминати 6 години, и 3 години од неговата примена, сепак преовладуваат заклучоците кои се однесуваат на бавната транзиција од стариот на веќе не така новиот ЗКП. Главната расправа во себе ја вклучува доказната постапка и изведувањето на доказите. Со ЗКП уредени се улогите на сите учесници во постапката и тоа на начин на кој судот е ставен во пасивна улога, додека пак странките во постапката / обвинителите и адвокатите се тие кои ја имаат главната улога при обезбедување, предлагање и изведување на доказите, а со тоа и најголемата одговорност е лоцирана кај странките на постапката.

За да можеме да ја оценуваме главната расправа потребно е пред сè да се осврнеме на условите за нејзино одржување. Во споредба со податоците од минатата година имаме зголемување на непочитување на времето и местото на одржување на рочиштата. Дополнителна причина за ваквите последици е во штрајкот на судската администрација кој траеше од 18.05.2016 до почетокот на месец септември<sup>23</sup> како и во предметот “Диво Насеље”. Предметот “Диво Насеље” кој е од огромна важност за целокупната јавност и кој се одржува често (16 расправи во период од февруари до средина на октомври 2016 година) се одржува под огромно полициско обезбедување и поради истото останатите предмети закажани во истиот ден секогаш се одложуваат и/или на набљудувач(к)ите не им се дозволува влез во судот.

<sup>23</sup> Штрајк на судската администрација.

[http://zsarm.com/read\\_more.php?un=151304dfdab76e1463da824883c7c079b4e3b2e1](http://zsarm.com/read_more.php?un=151304dfdab76e1463da824883c7c079b4e3b2e1)



**Заклучок: Според податоците добиени од страна на набљудувачите може да се заклучи дека подготовките за главната расправа односно закажувањето на главната расправа во одредено време и место во судот е дека многу често судот не го почитува времето на отпочнување на расправата, а не ретко и менувањето на местото на одржување на истата.**

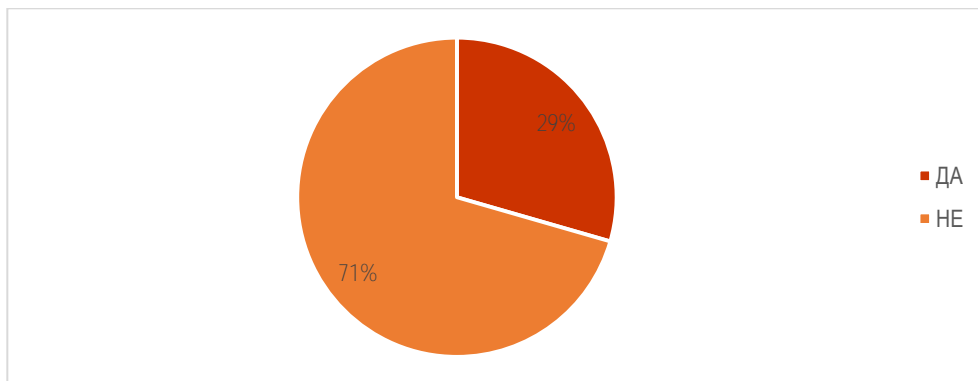
За разлика од минатата година кога во неколку наврати е забележано дека одредени закажани расправи воопшто не се одржуваат и за нив не постои ниту образложение ниту предвиден нареден термин, во текот на оваа година оваа појава е далеку почесто забележана. Имено, во текот на месец јануари и февруари 2016 година во Основниот суд Скопје 1 Скопје се случуваа кадровски промени при што беа менувани судии од едно на друго работно место што директно се одрази на квантитетот и квалитетот на постапките во овој временски период.<sup>24</sup> Во моментот кога оваа промена започна да функционира соодветно, започна предметот “Диво Населје” кој како што е образложено погоре повторно влијаеше на текот на судските постапки. За време на судската ферија која трае од 15 јули до 15 август доаѓа до генерално намалување на судските постапки како и зголемување на бројот на одложени предмети. Крајно, на почетокот на септември неизвесната ситуација околу траењето односно продолжувањето на штрајкот на судската администрација доведе повторно до еден бран од одложени предмети.

Ваквите пропусти ја отежнуваат работата како на набљудувач(к)ите така и на јавноста која има законско право да присуствува на судење. Одложување на расправите без образложение и без воопшто одржување на рочиште е спротивно на принципот на транспарентност и непристрасност на судот. Воедно, сè поголемиот отпор на судиите кон јавноста и одбранбениот став на судството во целост, директно се пресликува и во останатиот дел од судската администрација, посебно од страна на судската полиција. Дел од припадниците на судската полиција се однесуваат многу често дрско со набљудувачите, и покрај тоа што Коалицијата “Сите за правично судење” повеќе од 13 години одлично соработува со Основниот суд Скопје 1 Скопје. Ова однесување на судската полиција е недозволиво бидејќи само судот има единствено право во законски определени случаи да ја исклучи јавноста од главната расправа.

<sup>24</sup> Кадровски промени во скопскиот Кривичен суд, <http://www.akademik.mk/kadrovski-promeni-vo-skopskiot-krivichen-sud/>

**Заклучок: Од мониторираните 75 предмети со вкупен број на 224 рочишта во само 66 од нив имало дејствија во постапката, додека пак 158 расправи се одложени.**

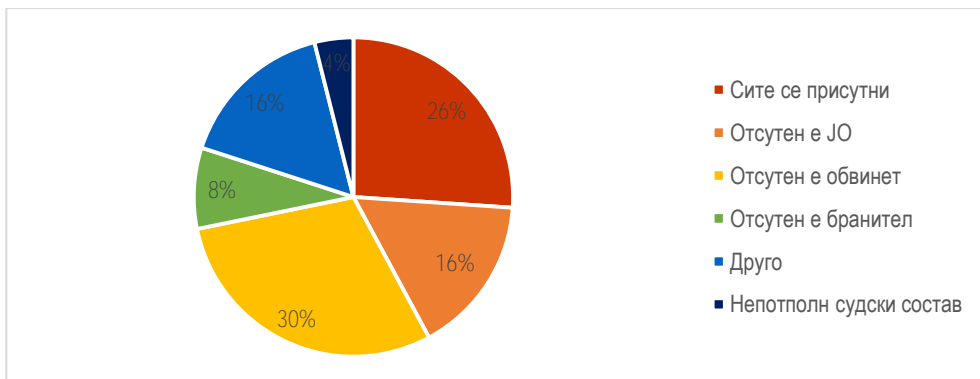
Овој податок е поразителен, во 70% расправите се одложувале од причини кои подетално ќе бидат образложени понатаму. Многу често во временскиот период на мониторирање од месец јануари до и вклучително со месец септември има голем број на предмети од мониторираните кои цело време се одложувале, пример за тоа е предметот “Ровер” кој од 9 расправи сите се имаат одложено.



*Дејствија во постапката*

Основната карактеристика на главната расправа согласно новиот ЗКП е акузаторноста, каде странките предлагаат и изведуваат докази при што судот е ослободен самоиницијативно да предлага докази. Товарот на докажување во главната расправа паѓа врз странките при што обвинителството има обврска да ја докаже вината на обвинетото лице. Сепак судот ја задржува контролната улога што е потребна за непречено одвивање на судењето. За да може да се одржи главната расправа потребно е обезбедување на соодветни услови, а особено значајно е присуството на сите повикани лица.

**Заклучок:** Од добиените податоците за набљудуваните предмети може да се забележи дека во само во 26% на расправите биле присутни сите повикани лица, односно на 73 расправи. Во останатиот дел најмногу отсутствувало обвинетото лице на 83 расправи или 30%. Јавниот обвинител отсутствувал на 45 расправи или 16%. Отсуството на бранителот е забележано во 23 случаи односно 8%. Оваа година како посебен одговор додаден на ова прашање беше и непотполн судски состав. Оваа потреба се наметна поради сè почесто појавување на оваа причина во текот на мониторингот претходната година. Така забележано е дека непотполн судски состав како причина за одложување на расправите се појавила на 11 расправи. (на 27 расправи). На 45 расправи е забележано дека истите се одложиле од причини кои се класифицирани како друго, овде најчесто спаѓаат причини како одложување на расправа без одржување на рочиште, отсуство на било каква информација пред вратата на судот како и одложување на сите кривични предмети поради предметот “Диво насеље”.



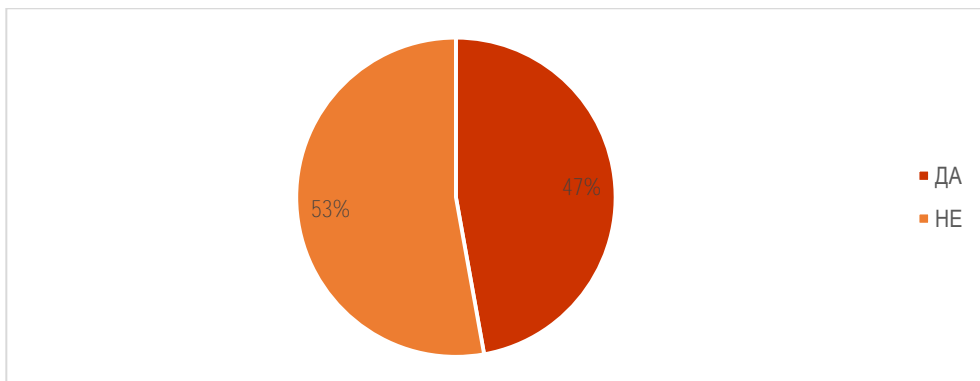
Присуство на главна расправа

Бидејќи податоците за број на изречени мерки за безбедност, најчесто недостасуваат, тешко е да се утврдат причините заради отсуството на обвинетото лице, односно дали постоеле објективни причини кои зависат од органите кои ги спроведуваат мерките за безбедност. Сепак, при квалитативна анализа на прашалниците, најчеста причина за отсуство на обвинетото лице е поради тоа што не биле спроведени на закажаната расправа од затвор или притвор. Укажувањето на овој проблем е во секоја анализа и извештај на Коалицијата, но истиот ниту е тема на дискусија а уште помалку на решение. Исто така во одреден број предмети односно расправи забележано е дека обвинетиот/обвинетите се недостапни за органите на прогон т.е. се во бегство. ЗКП предвидува на обвинетиот да му се суди во отсуство само доколку е во бегство или ако не е достапен на државните органи, а притоа постојат особено важни причини да му се суди во отсуство, која што законска одредба судот ја користи кога за тоа постојат законски услови.

Загрижувачки е фактот што до одлагање на расправите доаѓа поради отсуство на ОЈО. Во 16% од мониторираните расправи отсуството на ОЈО е причина за одлагање на расправата. Отсуството на ОЈО било најчесто поради зафатеност на друг предмет од поголемо значење, зафатеност на друг притворски предмет, службени патувања и здравствени причини. Но, загрижувачки е податокот според кој многу често отсуството на ОЈО е без оправдување, а судот тоа го толерира, без притоа да го примени чл. 364 ст.1 од ЗКП. Овој податок укажува на фактот дека јавното обвинителство не располага со доволен број на јавни обвинители и/или несинхронизираниот временски план на работа помеѓу судот и ОЈО, како и несоодветна организација во ОЈО.

**Заклучок: Отсуството на сведоци и вештаци е забележано во 53% на расправите каде што нивното присуство било од значење за одржување на расправата.**

Судот е должен да ги извести сведоците и вештаците дека во случај на неоправдано изостанување истите може присилно да се доведат до судот, или да ги казни со парична казна доколку постои уредна покана, а изостанокот не се оправда. Секако податоците од набљудувањето повторно го истакнуваат како проблем отсуството кое може да биде последица заради неуредна достава, но и заради недоволната свест кај граѓаните за потребата од присуство на главната расправа.



*Присуство на сите сведоци и вештаци.*

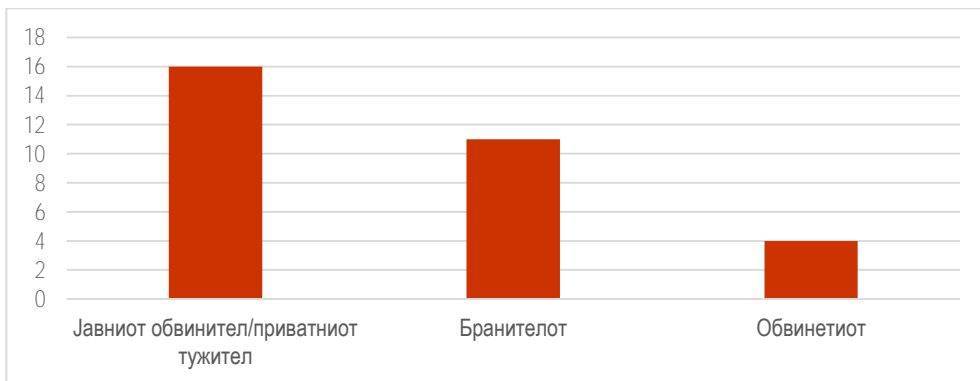
#### 2.1.4. Воведен говор

Со новиот ЗКП главната расправа започнува со држење на воведни говори. Прво зборува тужителот - обвинителот, потоа бранителот или обвинетиот. Обвинетиот има право да не одржи воведен говор. Во своите говори странките можат да изнесат кои решавачки факти имаат намера да ги докажуваат, да ги изложат доказите што ќе ги изведуваат, да ги определат правните прашања по кои

ќе расправаат. Во воведните говори не смеат да се изнесуваат факти за поранешната осудуваност на обвинетиот.<sup>25</sup>

**Заклучок: Според добиените податоци од мониторираните предмети, оваа новина успешно се применува, па во таа насока во 17 предмети кои беа мониторирани од почеток, во сите беа одржани воведни говори, во 16 предмети јавниот обвинител дал свој воведен говор, во 11 предмети бранителот и 4 предмети обвинетиот. Во 1 предмет е забележано дека судијата не дозволил обвинетиот да одржи воведен говор.**

Во останатите 58 предмети недостасува овој податок што асоцира на подоцнежното вклучување на набљудувачите во постапката, односно мониторирање на предметот во подоцнежна фаза, односно во 22 случаи кои се воделе по скратена постапката воведните говори не се задолжителни, а исто така 39 мониторирани предмети за времетраење на мониторинг периодот се цело време одложувани.



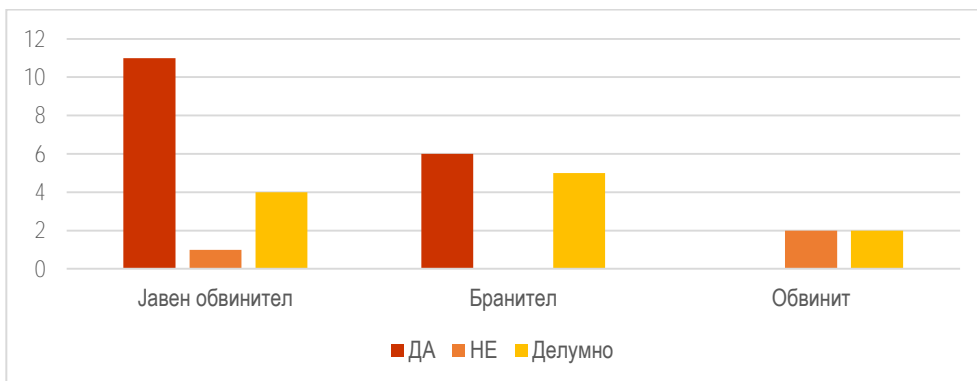
#### Воведен говор

Според перцепцијата на набљудувачите во 11 случаи од воведниот говор на ОЈО можело да се разбере што тврди истиот и кои решавачки факти ќе се докажуваат. Во 1 случај од воведниот говор на ОЈО воопшто не се разбираше што се тврди, додека пак во 4 случаи само делумно можело да се разбере за што станува збор. Што се донесува до воведните говори на бранителот, според перцепцијата на набљудувачите во 6 случаи од воведниот говор на бранителот можело да се разбере што тврди истиот и кои решавачки факти ќе се докажуваат. Во 5 случаи само делумно можело да се разбере за што станува збор, а во ниту еден случај не е забележано дека бранителот дал воведни говори кои се неразбирливи.

<sup>25</sup> Шопова Ивановска, Љиљана, Судија на Апелационен суд Скопје, Димитриевски, Зоран, Судија на Апелационен суд Скопје, Маричиќ, Момир, член на Совет на Совет на јавни обвинители Напредна обука за новиот Зкп Модул: 3 Главна Расправа-Прирачник – 2013 година

Во 4 случаи во кои обвинетото лице дало воведни говори, во 2 од нив само делумно можело да се разбере за што станува збор, додека пак останатите 2 воведни говори се оценети како неразбирливи.

Забележано е дека судијата во неколку предмети го прекинувал воведниот говор на странките во постапката со образложение дека навлегуваат во дискусија за политика.



*Разбирање на воведениот говор на ОЈО/тужителот, бранителот и обвинетото лице*

#### 2.1.5. Права на обвинетото лице

Правата на обвинетите лица се дел од принципот на фер и правично судење. Во ЕКЧП како минимални права на обвинетото лице се: лицето да биде веднаш детално известено на јазик кој го разбира за природата и основот на обвинението, да има доволно време и адекватни услови за подготовка на одбраната, да има право да се брани сам или со бранител по свој избор, или доколку не располага со средства за бранител да добие бранител по службена должност, да ги сослуша сведоците, како и да добие преведувач доколку не го разбира или не го зборува службениот јазик на судот. На сличен начин и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права ја уредува проблематиката за правата на обвинети лица. Имено МПГПП<sup>26</sup> утврдува дека “секој кој е обвинет за кривично дело има еднакви права во делот да присуствува на судењето, да се брани сам или со помош на бранител, како и да му се обезбеди бранител бесплатно ако не може сам да го плати.” Во правата на обвинетиот е да присуствува на судењето, па од страна на набљудувачите било констатирано дека само во 1 случај обвинетиот бил исклучен во некоја од фазите на судењето.

Понатамошниот тек на постапката по воведните говори продолжува со поука на обвинетото лице, односно согласно член 380 став 1 по воведниот говор на тужителот, судот го прашува обвинетиот дали разбира за што е обвинет. Доколку

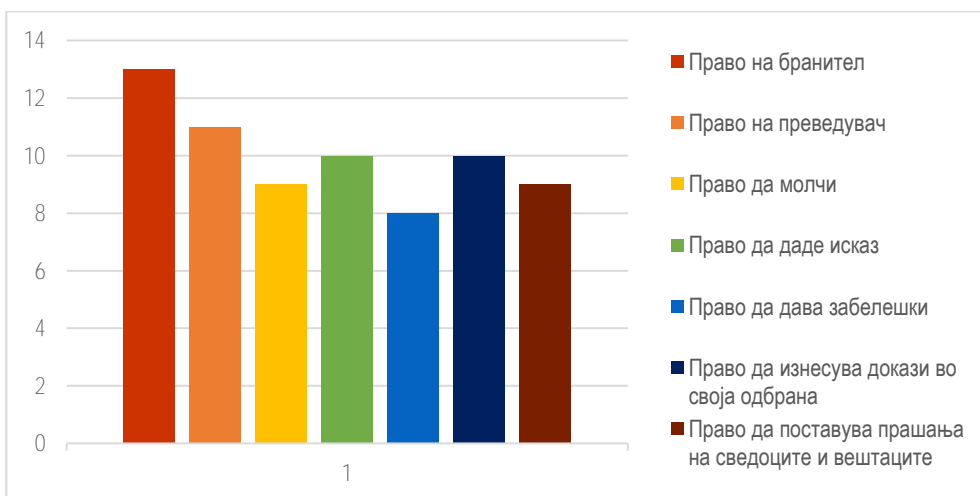
<sup>26</sup> Меѓународен пакт за граѓански и политички права, 1966 година

судот смета дека обвинетиот не разбрал за што е обвинет на разбирлив начин ја изнесува содржината на обвинението.

**Заклучок: Од набљудуваните предмети може да се забележи дека во 19 случаи судот го прашал обвинетиот дали ја разбира содржината на обвинението, а во 1 случај е забележано дека судот пропуштил тоа да го стори.**

Доколку при ова прашање обвинетото лице наведе дека не ја разбира содржината на обвинението, судот има должност да даде појаснување на кривичното дело, од добиените податоци обвинетото лице во 2 случаи не ја разбрало содржината на обвинението, при што судот во 1 случај дал појаснување додека пак во другиот случај не дал појаснување, односно судијата само одговорил дека “сè ви е наведено во обвинението”.

Судот има должност да му укаже на обвинетиот кои права во постапката ги има. Принципите односно правата кои се однесуваат на право на бранител и право на преведувач се посебно наведени во ЗКП, додека пак во член 380, став 2 се утврдува дека судот го поучува обвинетиот за правото да молчи или да даде свој исказ и го советува внимателно да го следи текот на главната расправа, при што му укажува дека може да изнесува докази во своја одбрана, да им поставува прашања на сообвинетите, сведоците и вештаците, и да става забелешки во поглед на нивните искази.



Поука за правата

**Заклучок: Од добиените резултати може да се види дека во 13 случаи обвинетото лице е поучено на правото на бранител, во 11 случаи на правото на преведувач, во 10 случаи на правото да даде исказ и да изнесува докази во своја одбрана, во 9 случаи обвинетото лице било поучено да молчи и да поставува прашања на сведоци и вештаци и во 8 случаи на правото да дава забелешки.**

Може да се забележи дека во поголем број од мониторираните предмети нема податок за поука за правата, имајќи во предвид дека се набљудувани 75 предмети, што повторно укажува на подоцнежното вклучување, односно набљудување во понатамошната фаза на постапката, како и на 39 предмети кои за времетраење на мониторинг периодот сè уште не отпочнаа односно беа константно одложувани. Во оваа насока за да може да се елаборира прашањето на поуката за правата на обвинетото лице како еден од принципите за фер и правично судење, потребно е набљудувањето на постапките да започне од почетната фаза, односно набљудувањето да ја опфати главната расправа. И покрај тоа што поуката за правата на обвинетите лица обично или барем би требало да се кажуваат во целост, судиите најчесто или го кажуваат членот од ЗКП во кој се наведени правата на обвинетите лица или само делумно ги кажуваат правата без да го наведат секое право поодделно. Оваа пракса е посебно забележана при расправи на кои обвинетите лица имаат бранители. Меѓутоа, ова не смее да биде дозволива пракса на судиите бидејќи укажувањето на правата на обвинетото лице е суштински предуслов за донесување на законска пресуда врз основа на фер и правично судење.

Правото на одбрана предвидува и доволно време за подготовка, па значајно е да се знае дали одбраната се пожалила дека немала доволно време за подготовка или имало одредени рестрикции, како и дали според перцепцијата на набљудувачите одбраната била подготвена да ги застапуваат своите клиенти соодветно. Според податоците по 1 случај е забележан каде одбраната не оставила впечаток на соодветно застапување на своите клиенти и каде одбраната се пожалила поради немање на доволно време за подготовка на одбраната.

Правниот систем кај нас го гарантира правото на молчење, но нема изречно предвиден механизам како молчењето влијае на судот. Според проценка на набљудувачите, во 1 случај судот извлекол негативни заклучоци од користењето на правото на молчење, што не е лесно да се заклучи во случаите кога судот тоа нема изречно да го каже, па заклучоци би можеле да се изведуваат од дополнително анализирање на бројот на осудителни пресуди во случаите кога обвинетиот го користел ова право.

Што се однесува до правото на бесплатна правна помош, само во 1 случај обвинетото лице било поучено за оваа можност. Иако ЗКП предвидува дека во права на обвинетиот (член 70) обвинетиот има право да добие бесплатен бранител



доколку нема средства да плати, а тоа го бараат интересите на правдата, како и тежината на кривичното дело и сложеноста на случајот, а се предвидува и одбрана на сиромашните. Правото на бесплатна правна помош зависи од исполнувањето на два кумулативни услови: лицето да не може да ги надомести трошоците за својата одбрана и бесплатната правна помош да биде во интерес на правдата.

**Заклучок: Мал е бројот на случаи кога лицето било поучено за правото на бесплатна правна помош. Според тоа судовите не секогаш проверуваат дали обвинетото лице е финансиски способно да ги покрие трошоците на одбраната и дека реагираат најчесто во случаи кога законот предвидува задолжителна одбрана.**

ЕКЧП утврдува дека за да може да се оствари фер и правично судење обвинетиот треба да има и бесплатен преведувач доколку не го разбира или не го зборува службениот јазик на судот, односно има право на преведување. Од добиените податоци во 22 случаи обвинетиот имал потреба од преведувач и истиот бил обезбеден веднаш, во 4 од овие случаи постои сомневање за квалитетот на преводот. Во 1 предмет при приговор на преводот на преведувачот, судијата извршил замена на преведувачот. Квалитетно преведување е од особено значење за фер и правична постапка бидејќи преведувачот не само што преведува искази кои усно се даваат во постапката, туку преведува и документи и други писмени материјали, а квалитетниот превод овозможува и еднаквост на оружјата во постапката. Точниот превод е неопходен предуслов за правото на правично судење. Сепак нашиот систем не предвидува можност за оспорување на преводот како некомпетентен или пристрасен, како што тоа го предвидува европската директива за правото на преведувач.

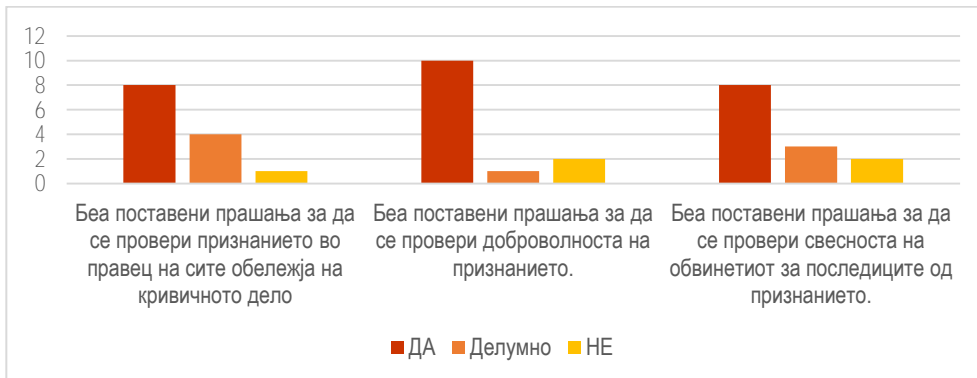
**Заклучок: Сомневањето на квалитетот на преводот што се има појавено во 4 случаи и тоа од значење за јавноста фрлаат сенка врз целиот процес на фер и правично судење.**

#### 2.1.6. Признавање на вина

Со новиот ЗКП се предвиде новина во поглед на можноста за признавање на вина и на главна расправа, и тоа по воведните говори на странките, а пред почетокот на доказната постапка. Обвинетиот може доброволно да ја признае вината во однос на едно или повеќе кривични дела од обвинението. Признанието не е ограничено ниту со природата ниту со тежината на кривичното дело за кое се води постапката, што значи дека обвинетиот може да признае вина за било кое кривично дело и да се товари.<sup>27</sup> Судот го повикува обвинетото лице да се произнесе

<sup>27</sup> Бужаровска, Гордана "Спогоджување на вина: прирачник за практичари" [Гордана Бужароска, Мајкл Г. Карнавас, Дејвид Ре], - Скопје: ОБСЕ, 2010

по однос на кривичните дела на обвинението дали се чувствува за виновно или не. Обвинетото лице доколку даде признание на вина, во понатамошниот тек на постапката ќе се изведуваат само доказите кои се однесуваат за одлуката на санкцијата.<sup>28</sup> Признавањето на вина мора да биде доброволно и со самата обврска на судот тоа да го испита се заштитуваат правата на обвинетото лице. Особено е значајно обвинетото лице во целост да го разбира кривичното дело, но и последиците кои произлегуваат од признавањето на вината, бидејќи при признавање на вина пресудата не може да биде обжалена поради погрешно утврдена фактичка состојба.



Оризнавање на вина

Во случај на признание на вина судот има обврска да испита дали признанието е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, како и последиците кои се однесуваат за имотно - правните побарувања и трошоците на постапката.

**Заклучок:** Според податоците од набљудуваните предмети во 13 предмети обвинетото лице признало вина. Од нив во 10 случаи биле поставени прашања за доброволноста на признанието, додека пак во 8 случаи биле поставени прашања за да се провери признанието во правец на обележјата на кривичното дело и свесноста на обвинетото лице за правните последици од признанието. Од вака добиените податоци произлегува дека во 3 односно во 5 предмети според перцепцијата на набљудувачите судиите не обрнуваат внимание на проверување на овие битни и клучни факти при признавање на вина.

Споредбено со минатата година, произлегува дека во текот на оваа година многу помалку внимание се посветува на детално проверување на доброволноста,

<sup>28</sup> Повеќе за пресуди поради признавање на вина во Глава 3 – Анализа на казнената политика

свесноста и обележјата на кривичното дело, бидејќи податоците од минатата година говорат дека во сите случаи на признание на вина овие прашања биле поставени.

Бурна реакција од страна на судиите и адвокатите предизвика забелешката односно заклучокот кој го изведовме и мината година според кој судиите а не ретко и бранителите вршат притисок врз обвинетите лица да признаат вина.

**Заклучок: Најчестите забелешки на набљудувач(к)ите се дека вон расправа судиите пред отпочнување на истата кажуваат дека доколку обвинетиот признае вина ќе биде казнет со помала казна – која ја наведуваат на лице место, а доколку не ќе биде казнет со построга казна – која исто така ја наведуваат на лице место.**

Ако земеме предвид дека прашањето за признавање на вина се случува на првата одржана главна расправа по одржување на воведни говори, доаѓаме до податокот дека судијата има оформен став за пресудата и санкцијата уште пред предметот да започне. Повеќе од евидентно е дека оваа ситуација се случува многу често, и е директно спротивна на законските одредби како и на уставниот принцип на пресумпција на невиноста. Наместо да се грижиме кој ќе го наведе ова во извештај или не, подобро е да се загрижиме зошто ова воопшто се случува.

## 2.2. ДОКАЗНА ПОСТАПКА

Со новиот ЗКП целокупниот процес на изведување на доказите од испитување на сведоците, вештаците и техничките советници, како и испитувањето на обвинетиот, доколку се врши негово испитување по предлог на одбраната, преминува на странките кои ги предложиле овие докази. Улогата на судот е минимизирана соодветно на акузаторноста на кривичната постапка.

### 2.2.1. Редослед на изведување на доказите

Доказната постапка започнува со изведување на докази кои се предложени од страна на обвинителството, а се прифатени од судот. Во новата кривична постапка нема изведување на докази по предлог на судот.

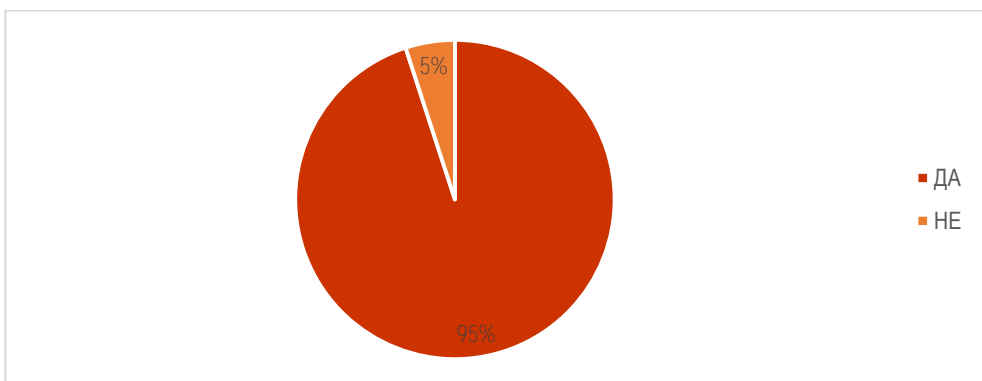
На главната расправа, во текот на доказната постапка, предложените докази се изведуваат по законски определен редослед. Најнапред се изведуваат доказите врз кои се заснова обвинението и доказите кои се однесуваат на имотно - правното барање, а потоа следува изведување на доказите предложени од одбраната. По изведувањето на доказите на одбраната, со новиот ЗКП е дадена можност за изведување на докази за побивање на доказите на одбраната – таканаречена реплика, а потоа следува изведување на докази од страна на одбраната, за одговор на побивањето - таканаречена дуплика.

**Заклучок: Од добиените податоци од набљудувањето утврдено е дека во случаи кога се изведувале докази во сите случаи односно во вкупно 17 предмети запазен е законскиот редослед на изведување на доказите.**

### 2.2.2. Директно, вкрстено и дополнително испитување

При изведувањето на доказите испитувањето може да биде директно, вкрстено и дополнително. Директното испитување го врши странката која го предложила сведокот, односно вештакот; вкрстеното испитување го врши спротивната страна, а дополнителното испитување го врши повторно страната која го повикала сведокот или вештакот. Прашања кои наведуваат одговор се дозволени при вкрстено испитување, а во текот на директното и дополнително испитување само заради појаснување на претходно кажаното.

Кај директното испитување се поставуваат прашања на сопствените сведоци, кои се кратки со цел да се добијат поопширни одговори, а сведоците треба да се подготват за испитувањето, бидејќи директното испитување е основ за понатамошното вкрстено испитување. При директното испитување се очекува објаснување на лицето што се испитува, при што е потребно да се дадат одговори кој е сторител на криминалните дејствија, каде и кога се сторил настанот, како е сторено кривичното дело, кој е мотивот за сторување, кои се последиците од делото, односно какви штетни последици настанале по неговото извршување. Особено е значајно при директното испитување прашањата кон сведокот, односно вештакот да бидат јасни и прецизни. Исто така оваа година воведовме две нови прашања кои се однесуваат на поука за правата на сведокот и давање на заклетва. Во 20 случаи кога биле испитани сведок или вештак, во 95% односно во 19 случаите сведокот бил поучен за своите права, додека пак во 5% или во 1 случај не бил поучен. Сведокот положил заклетва во 11 случаи од 20 случаи.

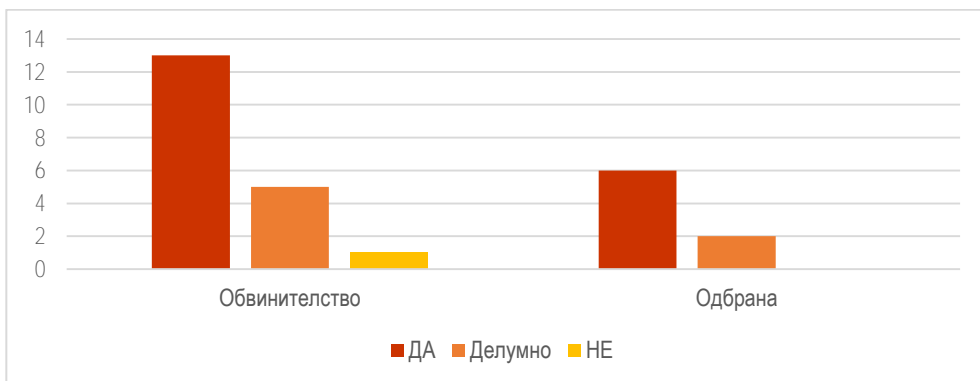


Сведокот е поучен за своите права.

**Заклучок:** Од набљудуваните предмети е забележано дека во 20 предмети кога е употребено директно испитување на сведок/вештак прашањата во 19 од нив биле јасни и прецизни а само во 1 предмет прашањата биле делумно јасни и прецизни.

Интересен е податокот кој се однесува на подготвеноста на обвинителството и одбраната за директно испитување. Во последните 2 години имаме зголемен број на предмети во кој одбраната е соодветно подготвена при поставување на директни прашања, односно од 8 предмети во кои одбраната вршела директно испитување, во 6 од нив оставила впечаток дека добро го владее случајот, во 2 предмети само делумно го владее случајот. Додека пак што се однесува до подготвеност на обвинителството од 20 случаи во 13 обвинителството оставило впечаток дека го владее случајот, во 5 само делумно го владее и во 1 случај ОЈО оддавал впечаток дека не го владее случајот, а ваков процент не се појавува кај одбраната.

**Заклучок:** Одбраната се покажала за повеќе подготвена од обвинителството за директно испитување.



#### Подготвеност на обвинителството и одбраната за директно испитување

Забележано е дека директното испитување понекогаш го користи и спротивната страна, а судот тоа го дозволува, пример судот им дозволува и на одбраната и на ОЈО да поставуваат директни прашања иако се работи за сослушување на сведоци или вештаци на предлог на спротивната страна.

Со новиот концепт на ЗКП потребна е активна улога на странките во делот на подготовка и презентирање на доказите пред судот. Покрај директното и дополнителното испитување, новина е вкрстеното испитување кое бара почитување на правилата за дозволеност и релевантност на доказите без оглед за која странка во постапката станува збор.<sup>29</sup> Вкрстеното испитување се однесува на она што

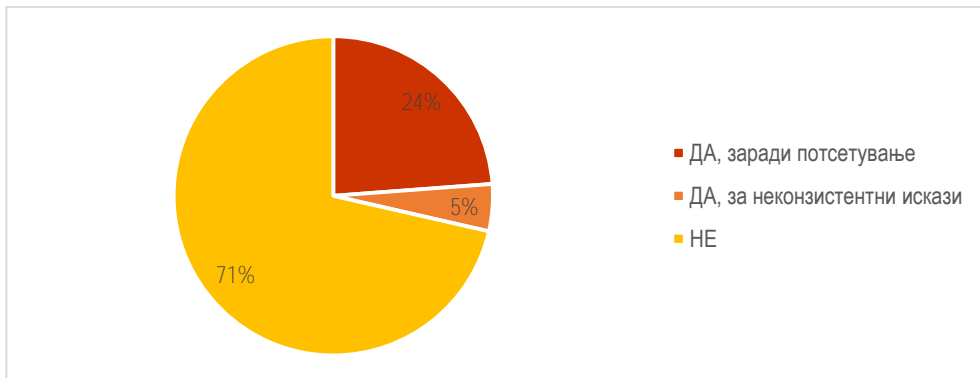
<sup>29</sup> Бужаровска, Гордана и др, "Вкрстено испитување прирачник за практичари" - Скопје, ОБСЕ 2010

сведокот го искажал во текот на директното испитување. Цел на вкрстеното испитување е намалување на вредноста на исказите кои сведокот ги дал во директното испитување, односно можноста да се побијат одредени изјави или да се релативизираат одредени дејствија. Вкрстеното испитување бара посебна подготовка, соработка со адвокатот со цел спремност за вкрстените прашања. Значајно е дека вкрстеното испитување може и да не се спроведе доколку бранителот оцени дека тоа е во интерес на одбраната. Од податоците на набљудувачите забележано е дека вкрстено испитување подеднакво го користеле и ОЈО и одбраната.

**Заклучок: Податоците до кои дојдовме при анализирање на вкрстеното испитување се дека постои подобрување односно владеење на оваа новина од страна на ОЈО и одбраната при што се поставуваат затворени прашања, испитувањето се врши во насока да се намали доказната вредност на исказот што сведокот го дал при директното испитување а не да се деградира самиот сведок.**

Една од поентите при користењето на вкрстеното испитување е истото да се одвива непречено како би можела да се докаже целта на прашањата. Споредбено со претходната година прекинувањата се поретко евидентирани и тоа само во 2 случаи односно 18% а причината е фактот што аудио - визуелното снимање на предметите сè уште не е воспоставено согласно новиот ЗКП.

Во 8% од мониторираните предмети е забележано дека при испитувањето биле користени изјави дадени претходно, при што законската поставеност кај вкрстеното испитување дозволува прашањата да содржат потсетување на она што сведокот го истакнал во текот на директното испитување, а во 3 случаи изјавите дадени претходно се искористиле поради неконзистентност во исказот.



Користење на изјавите дадени претходно

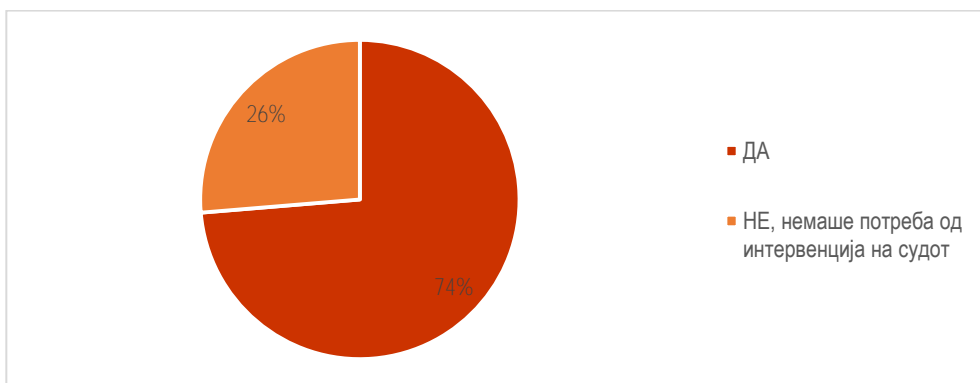
Иако како главни испитувачи во постапката се странките, сепак судот може да поставува прашања, но откако ќе заврши испитувањето на странките. Во овој дел судот го користел правото да поставува прашања на сведокот односно вештото лице во 17 случаи.

### 2.2.3. Дозволеност на прашањата и приговори

Судот е должен до го контролира начинот и редоследот на испитување на сведоците и изведувањето на доказите, грижејќи се за ефикасноста на постапката, може да одбие изведување на доказ за кој смета дека е непотребен, да одобри вкрстено испитување, да се грижи за дозволеноста на прашањата, праведното испитување и оправданоста на приговорите, како и за достоинството на странките, обвинетиот, сведоците и вештаците.

Што се однесува до интервенцијата на судот во поглед на дозволеноста на прашањата, во 74% од предметите забележано е дека судот се грижел за дозволеноста на прашањата, валидноста на одговорите и праведното испитување, во 26% од предметите судот немало потреба да интервенира.

**Заклучок: За разлика од минатата година во овој дел забележуваме подобрување бидејќи судот во многу повеќе предмети се грижел за дозволеноста на прашањата, како и фактот што не е забележан ниту еден случај кога судот не се грижел.**

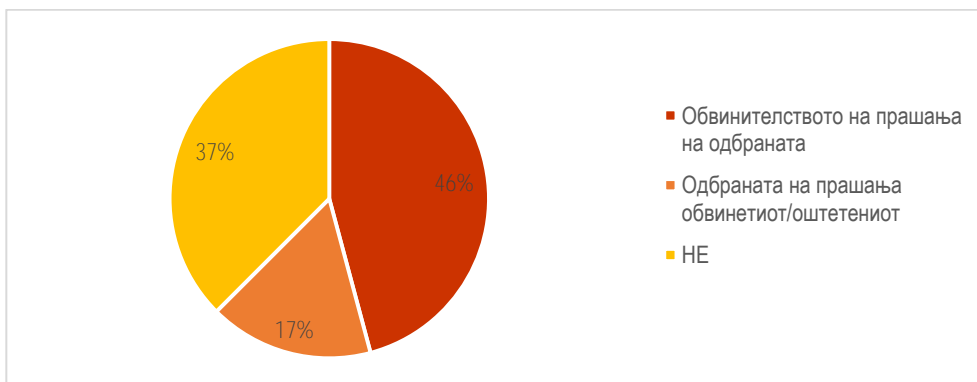


*Судот се грижел за дозволеноста на прашањата, валидноста на одговорите и праведно испитување*

Судот може да постапува и по приговори на странките и со решение да забрани прашање и одговор на прашање кое веќе е поставено, ако го оцени како недопуштено или ирелевантно, како и да забрани поставување на прашања кои во себе содржат и прашање и одговор, освен при вкрстено испитување.

**Заклучок: Податоците од набљудувањето покажуваат дека и одбраната и ОЈО го користат приговорот на прашањата.**

Поконкретно, одбраната приговарала во 9 случаи, и тоа во сите од нив на прашања на ОЈО додека пак, ОЈО приговарал во 11 случаи, и тоа во сите од нив на прашањата поставени од страна на одбраната. Податоците минатата година беа по шаренолики, бидејќи приговорите беа насочени и од обвинителство и од одбраната кон спротивната страна но и кон прашањата на судот. Меѓутоа податокот оваа година дека нема приговори на прашањата на судот, е најмногу поради тоа што судот поретко поставува прашања, што во духот на акузаторноста на постапката е добар индикатор за подобрување на практиката на пасивност на судот.



Приговор на прашања

Иако ЗКП го уредува принципот на непосредност, сепак предвидува и исклучоци на докажување на главната расправа. Согласно законот, докажувањето на еден факт се заснова врз забележување од некое лице и тоа треба лично да се испита на главната расправа, освен во случаите кога се испитува заштитен сведок, а исказите на сведоците дадени во истражната постапка и изјавите собрани во рамки на дејствијата на одбраната во текот на истражната постапка може да се користат при вкрстено испрашување или при побивање на изнесени наводи или во одговор на побивање, заради оцена на веродостојноста на исказите дадени на главната расправа.

Во член 388 став 3 се утврдува дека “Доколку по започнувањето на главната расправа се појават индиции врз основа на кои може да се заклучи дека сведокот бил изложен на насилство, закана, ветување на пари или друга корист за да не сведочи или лажно да сведочи на главната расправа, исказите на сведокот дадени пред јавниот обвинител во претходната постапка може со одлука на судот да се изведат како доказ”.<sup>30</sup>

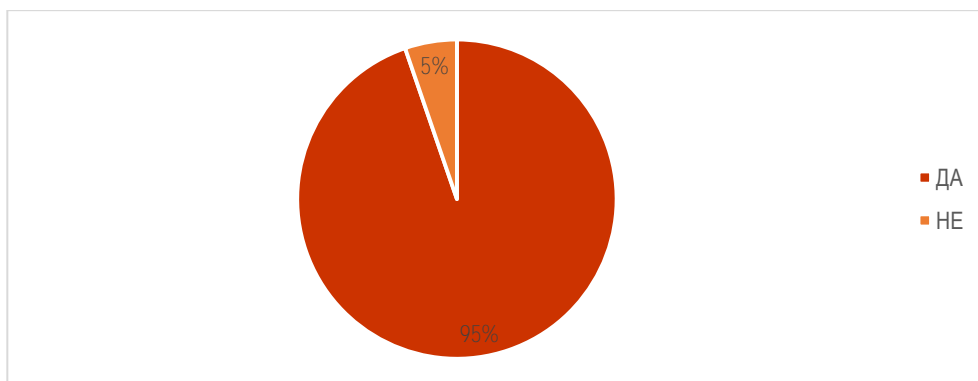
<sup>30</sup> Закон за кривична постапка, Службен весник на РМ, бр. 150 од 18.11.2010 година



Воедно, исклучок постои и кога лицето кое го дало исказот починало, душевно заболело или е недостапно. На прашањето дали бил применет член 388 од ЗКП, од податоците на набљудувањето само во 4 случаи имало исклучок на докажувањето на главната расправа, во кои биле читани исказите на сведоците.

#### 2.2.4. Еднаквост на оружјата

Во дефинирањето на правично судење особено значајно е еднаквоста на оружјата што подразбира еднакви можности на странките во презентирањето на доказите, како и еднаков третман од страна на судот. Тоа значи дека секоја од странките во постапката мора да има разумна можност за претставување на својот случај пред суд, односно дека едната страна нема да биде ставена во понеповолна положба во однос на другата страна. Праксата на Европскиот суд за човекови права, покажува дека еднаквоста на оружјата значи страните во спорот да имаат еднаква процедурална положба за време на судењето и да имаат еднаква положба во делот на изнесувањето на одбраната или обвинението.<sup>31</sup> Во кривичните постапки еднаквоста на оружјето е гаранција за правото на одбрана. Принципот бара доволно време, како и можности за подготовка на одбраната, но опфаќа и право на бранител, правото да се предложат и испитаат сведоци и правото на обвинетиот да биде присутен за време на судењето.



*Одбраната и обвинителот беа еднакво третирани од страна на судијата во врска со приговорите и слично*

На прашањето дали одбраната и обвинителот биле еднакво третирани од судијата во врска со приговорите и останатите дејствија во текот на постапката во 95% е даден позитивен одговор, а само во 5% е даден одговор дека одбраната и обвинителот не биле еднакво третирани. Забележан е дека кога обвинителот ја напушта судницата судијата не го казнува поради таквото однесување, додека пак кога бранителите ја напуштаат судницата, судот редовно ги казнува парично поради непочитување на судот и ги задолжува со судски трошоци за расправата. Интересен е податокот дека постои различно третирање од страна на судот кон јавните

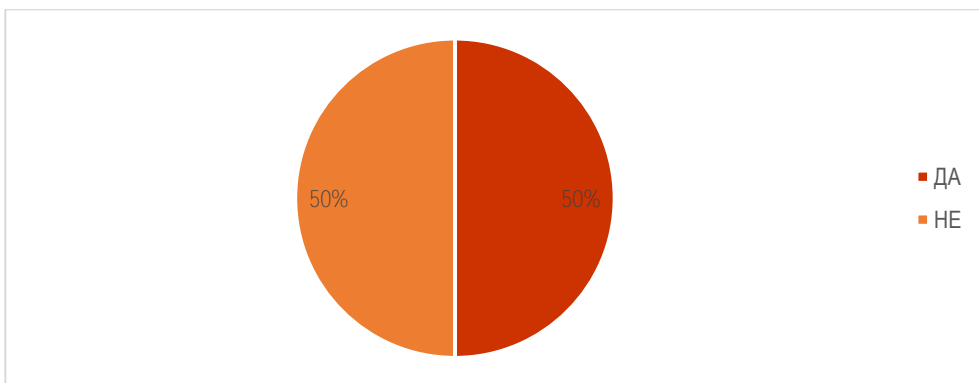
<sup>31</sup> "Правично судење, Прирачник" / Фонд за хуманитарно право, Белград 2001

обвинители од ОЈО и јавните обвинители од СЈО. Имено, кога СЈО има побарано фотокопија од докази за предмет кој е во негова надлежност, судот ваквото барање го одби, ова е нешто што никогаш не се случува кога ОЈО бара докази.<sup>32</sup> Ваквите податоци укажуваат на селективно почитување на принципот на еднаквост на оружјата и правично судење, што е интересен тренд имајќи во предвид дека кај претходниот модел на кривична постапка најголемите забелешки се однесуваа за нееднаквиот третман на странките, односно со мислење дека судот е секогаш понаклонет кон обвинителството.

**Заклучок: Оваа наклонетост кон обвинителството од страна на судот се забележува и во запазувањата на набљудувачите во текот на оваа година, односно нарушувањето на овој принцип најчесто се случува вон расправа, на пример кога обвинителството било повикано во судницата пред да биде повикана одбраната, кога обвинителот не се појавил на расправата и не го оправдал своето отсуство а судот не го казнил.**

#### 2.2.5. Испитување на обвинет

Со новиот ЗКП обвинетиот може да се испита само доколку има предлог од одбраната. Со оваа новина законодавецот настојувал обвинетиот заеднички со својот бранител да одлучи како дел од неговата одбрана дали да биде испитан. Од добиените податоци во 5 случаи обвинетиот бил испитан на главната расправа, а во 5 случаи не бил испитан.



#### *Испитување на обвинетиот по однос на кривичното дело*

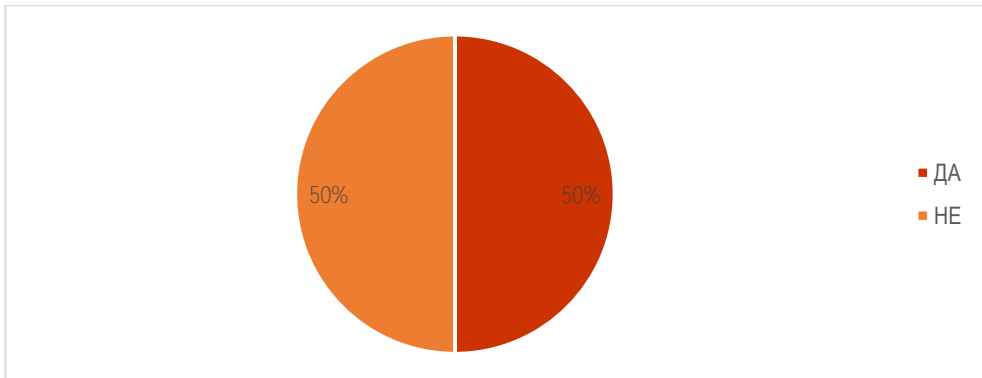
Додека пак во 4 случаи обвинетиот бил испитан по однос на околности кои се битни за одмерување на казната.

Законот за кривична постапка предвидува обвинетиот да не биде присилен да даде исказ против себе или да признае вина, како и да ја изнесе својата одбрана.

<sup>32</sup> До затворањето на базата на податоци за времетраење на овој мониторинг период СЈО беше присутно на судењето "Пуч", оттука и произлегуваат овие податоци

Во насока на ова потребно е да се прави разлика при набљудувањето за давање на исказ за настанот и давање на одбрана, што подразбира дека давањето на одбрана не значи и истовремено давање на исказ за случајот.

**Заклучок: Во 10 случаи кога обвинетиот немал бранител, испитувањето се одвивало на начин што во 5 случаи самиот раскажувал за обвинението на главната расправа, а во 5 случаи одговарал на прашања на судот.**



*Начин на испитување на обвинет кој немал бранител*

Во однос на можноста да се користат исказите на обвинетите од претходната постапка, сметајќи ги и исказите дадени во полиција во присуство на јавниот обвинител, во ниту еден случај не е забележано дека е искористена оваа можност.

**Заклучок: Во овој дел може да се заклучи дека судовите во основа имаат позитивна пракса, имајќи во предвид дека токму намерата на новиот закон беше доказите да се изведуваат во јавна и контрадикторна расправа пред судот, а читањето на исказите од претходната постапка да се користи само како исклучок.**

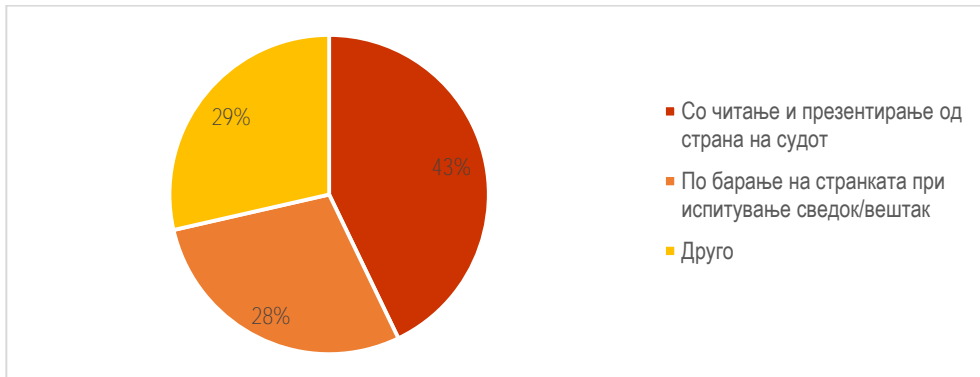
#### 2.2.6. Начин на изведување на писмени и материјални докази

Презентирањето на доказите односно начинот на изведување на писмените и материјалните докази согласно новиот ЗКП донесе недоумици во постапката. Имено согласно измените судот има пасивна улога, при што ОЈО и одбраната имаат активна улога во постапката при докажување на вината од страна на ОЈО и при спремност на одбраната да одговори на ОЈО.

Согласно набљудуваните предмети во 6 предмети односно во 43% од случаите доказите во постапката биле изведени со читање и презентирање од страна на судот, а само во 4 случаи по барање на странката при испитување на сведокот односно вештакот.

**Заклучок: Од вака добиените податоци може да се заклучи дека во поголем дел писмените и материјалните докази и понатаму ги чита и презентира судот, а не странките во постапката како што би требало да е согласно новиот ЗКП.**

Но, за разлика од претходната година, забележано е намалување на бројот на предметите во кои судот ги чита и презентира доказите, што секако е бавен но е чекор напред во согласност со новиот ЗКП.



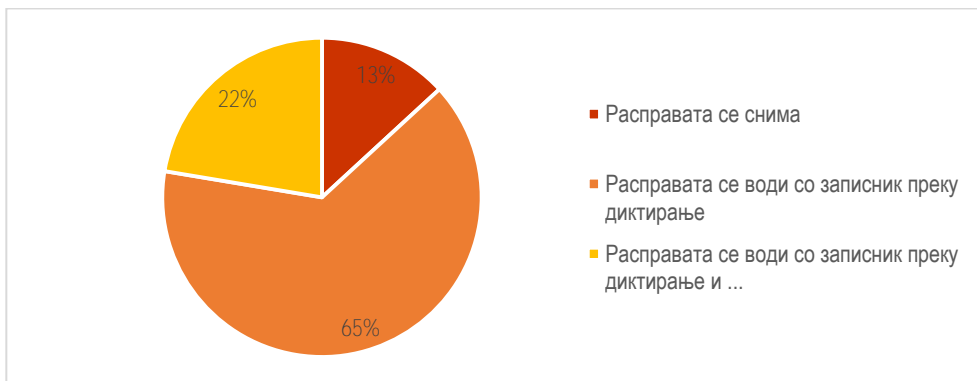
*Начин на изведување на писмените и материјалните докази*

### 2.2.7. Начин на регистрирање на текот и изведувањето на доказите

Новиот ЗКП наметна и материјално - технички предуслови за забележување на текот на главната расправа. Имено во член 374 е наведено дека текот на главната расправа се снима тонски или визуелно - тонски. Кога не постојат технички услови за тонско или визуелно - тонско снимање на текот на главната расправа, претседателот на советот може да нареди за текот на главната расправа да се води стенографски записник. Но, една од основните забелешки остана во овој поглед, односно и понатаму судовите се недоволно технички опремени за да можат да ги користат современите техники на регистрирање.

Имено податоците покажаа дека и понатаму во најголем број случаи регистрирањето на текот на расправата, како и изведувањето на доказите се забележува преку водење на записник со диктирање од страна на претседателот на судскиот совет, односно во 65% сè уште судовите го користат овој метод. Во 28% од случаите забележано е дека текот на расправата се води записник преку диктирање од страна на судијата и директно внесување на прашањата и одговорите од директното и вкрстеното испитување.

**Заклучок: По скоро 3 години откако се применува новиот ЗКП за прв е забележано користење на техниката на регистрирање како што е визуелно - тонско снимање во 13% од случаите. Овој податок е од расправите за предметот Диво Насеље.**



*Како се регистрира текот и изведувањето на доказите на главната расправа*

#### 2.2.8. Непристрасно судење

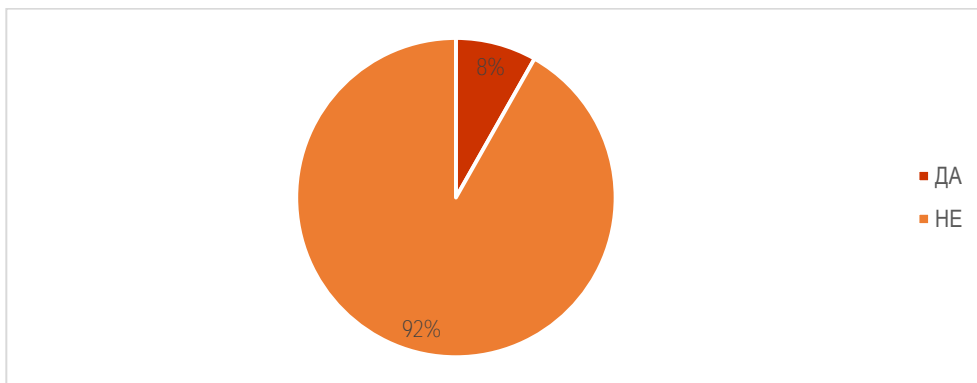
Правото на непристрасно судење е исто така едно од правата кои овозможуваат фер и правично судење. За да може да се обезбеди непристрасно судење предвиден е инструментот изземање на судија или поротници. Правото на непристрасност на судот бара судиите или поротниците да немаат интереси во спорот, односно постапките да се водат правично и да се почитуваат правата на сите страни во спорот. Комитетот за човекови права на Обединетите Нации истакнува дека непристрасноста “значи дека судијата не смее да има однапред формирано мислење за случајот кој го води, како и дека не смее да постапува на начин кој ќе ги фаворизира интересите на едната страна во спорот.”<sup>33</sup> Основните принципи за независност на судството утврдуваат дека “судиите мора да се однесуваат на начин кој обезбедува непристрасност и независност на судот”.

Изземањето е начин да се оспори непристрасноста на судот. Од таа страна овој дел беше опфатен со набљудувањето при што податоците покажуваат дека немало ниту едно побарано изземање на судија или поротник. Интересен е податокот дека во набљудуваните предмети се појави едно барање за изземање на јавните обвинители, односно предметот да премине во надлежност на СЈО. По ова барање судот не одлучуваше бидејќи за еден предмет да премине во надлежност на СЈО потребно е од СЈО да достават известување дека го преземаат предметот.

<sup>33</sup> “Правично судење, Прирачник “/ Fair Trials Manual Фонд за хуманитарно право Белград 2001 – види случај Картунен против Финска (387/1989), 1992 Извештај на Комитет за човекови права

Во 95% од случаите набљудувачите оцениле дека судиите или поротниците немаат оформено мислење кое може да влијае врз одлучувањето, и во истиот процент судиите не пребегнувале кон несоодветна *ex-parte* комуникација.

**Заклучок: Во 5% од случаите е забележано дека судиите или поротниците имаат оформено мислење кое може да влијае врз одлучувањето како и во 8% судиите употребиле несоодветна *ex-parte* комуникација која најчесто се одвивала со обвинителот и со обвинетиот во насока на вон расправа објаснување за можноста за признание на вина.**



Постоење на несоодветна *ex-parte* комуникација

Од податоците добиени од набљудувачите не е забележано користење на дискриминаторски јазик од страна на судот по основ на пол, раса и слично и во 2 случаи набљудувачите имале забелешки за вниманието на судот во текот на постапката.

### 3. АНАЛИЗА НА КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА

Новиот ЗКП содржи одредби кои за првпат во македонското казнено - процесно законодавство ја регулираат можноста за спогодување на јавниот обвинител и осомничениот за видот и висината на кривичната санкција, предвидуваат поинаков статус на изјавата за признавање вината во фазата на контрола на обвинението, и на признанието дадено во текот на главната расправа во редовната постапка, како и во текот на расправата во скратената постапка одошто тоа беше досега случајот со признанието што обвинетиот можеше да го даде пред судот.<sup>34</sup>

<sup>34</sup> "Прирачник за Закон за Кривична Постапка", Министерство за Внатрешни Работи Биро за Јавна Безбедност Центар за Обука, Скопје, 2012

Ваквите нови законски решенија внесоа суштинска реформа во процедуралното постапување кои се пренесени од англосаксонскиот институт специфичен за државите од *common law* со нивно нужно прилагодување кон европската правосудна практика. Казнено – процесното право и судската практика кои се карактеристични за традиционалното европско тло, до сега се спротивставуваа на спогодбената односно консензуалната правда поаѓајќи од определбата дека казнената реакција е строго законски утврдена и не познава дијалог, компромис, ниту договор со оглед на фактот што главната цел е заштита на фундаменталните социјални вредности. Во казнено - процесната литература веќе подолго време се среќаваат обвинувања дека мешовитата кривична ја карактеризираат бавност, нагласен формализам, нефлексибилност и, како резултат на сето ова, неефикасност. Се очекува со можноста за спогодувањето во дел да се надминат ваквите забелешки и да се овозможи кривичната правда да биде остварена во најкраток можен рок.

Сепак, за да почне да функционира спогодувањето неопходно е во земјата да постои стабилна и изедначена казнена политика. Во РМ, откако започна да се применува новиот ЗКП го немаше ниту едното, ниту другото, така што за да заживее спогодувањето се пристапи кон креирање инструменти за изедначување на казнената политика при изрекувањето на казните. Во таа насока Министерството за правда во текот на 2014 година предложи донесување на Правилникот за начинот на одмерување на казните.<sup>35</sup> Донесувањето на овој правилник предизвика различни и бурни реакции од страна на сите чинители во правосудниот систем. Додека дел од актерите беа на становиште дека правилник од овој вид е потребен за уедначување на казнената политика и потребата од креирање инструменти за изедначување на казнената политика при изрекувањето на казните, значајна е и групата на експерти која строго го критикуваше донесувањето на правилникот од причина што истиот навлегува во самостојноста и независноста на судството изразена и преку дискреционото одлучување за казните.<sup>36</sup> Очигледното незадоволство околу Правилникот за начинот на одмерување на казните кулминираше кога се предложи донесување на Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната<sup>37</sup>, а особено со неговото стапување во сила и примена почнувајќи од 06.07.2015 година.

Најголемата придобивка односно критика кон Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната е во ново воведениот институт во ЗКП – спогодувањето. За жал оваа анализа не може во целост да се осврне на спогодувањето, бидејќи набљудуваните предмети се само предмети кои се во

<sup>35</sup> Правилник за начинот на одмерување на казните (Службен весник на РМ бр.64/14).

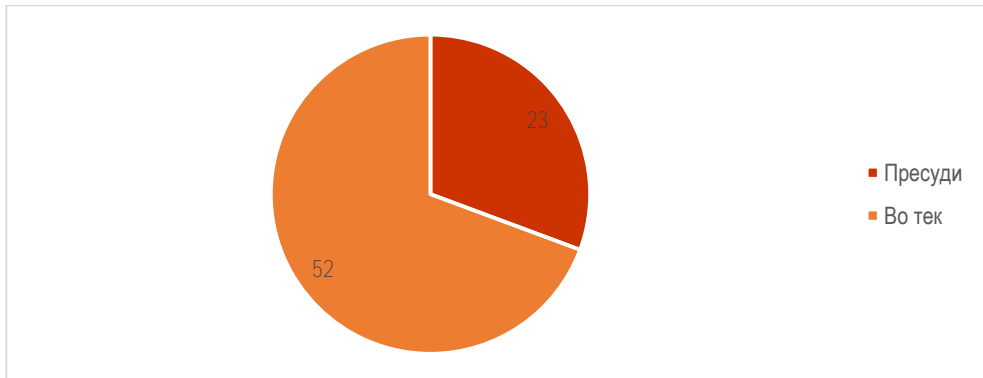
<sup>36</sup> Гогов, Богданчо, д-р “Реформа на казнената политика или нешто друго”, 1.02 Прегледна научна статија УДК343.19.077.6.04(497.7),

<sup>37</sup> Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната (Службен весник на РМ бр.199/14)

судот, а не и во претходните фази на постапката особено во текот на јавнообвинителската истражна постапка.

Законот има видлива примена и во текот на судската постапка, при признавањето на вина и одмерување на казната од страна на судот.

Од добиените податоци од набљудуваните предмети, од 75 мониторирани предмети, завршени се 23 предмети, додека пак една третина од предметите се сè уште во тек.



Број на завршени предмети

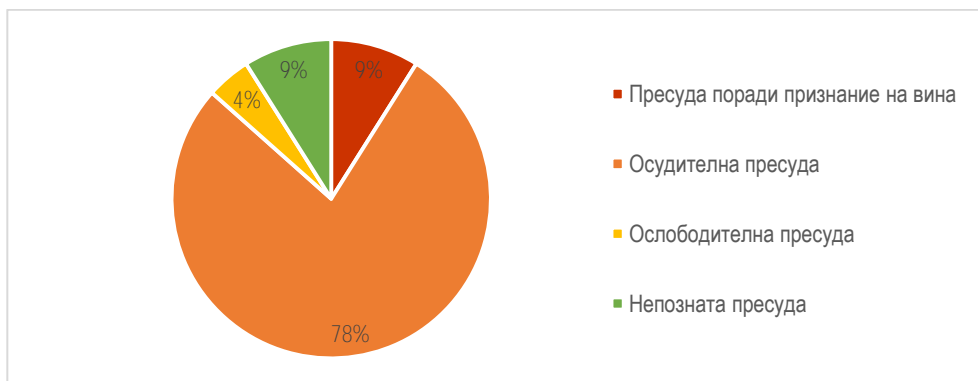
Од вкупно донесените 23 пресуди, 12 пресуди донесени се од страна на Одделението за организиран криминал и корупција, додека 11 пресуди се однесуваат за останатите кривични предмети кои се од значење за јавноста и други коруптивни предмети.

Признавањето на вината како право на обвинетиот не е нешто непознато и ново, туку тоа беше предвидено и во стариот ЗКП. Клучната новина која произлегува од новиот ЗКП е во тоа што сега врз основа на ваквото признание и под услови определени со законот, на главната расправа судот може да донесе пресуда, без обврска притоа да изведува дополнителни докази. Од ова произлегува дека сега има значајна измена во однос на доказната вредност на признание на вината. Постапката за признавање на вина на главната расправа е регулирана во членовите 380 и 381 од ЗКП. Интересно е тоа што обвинетиот признавањето на вината како и спогодувањето може да го даде без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката. Исто така, тој може да ја признае вината во однос на едно или повеќе кривични дела од обвинението.

Од набљудуваните предмети и донесените 23 пресуди кои се однесуваат за вкупно 37 обвинети лица, 6 пресуди се донесени врз основа на признание на вина, 14 се осудителни пресуди и 3 се ослободителни пресуди. Според овој податок, осудителни пресуди се донесени во 20 случаи и само 3 ослободителни пресуди. Во споредба со минатата година забележано е намалување на бројот на пресуди поради признание на вина. Но, сепак, како и претходната година од перцепцијата



на набљудувачите произлезе запазувањето дека обвинетите лица при објаснувањето на оваа можност од страна на судот истиот свесно или несвесно со математичко пресметување на предвидената санкција во случај на признавање на вина и во случај на осудителна пресуда врши притисок врз слободната волја за признавање на вина од страна на обвинетите лица.



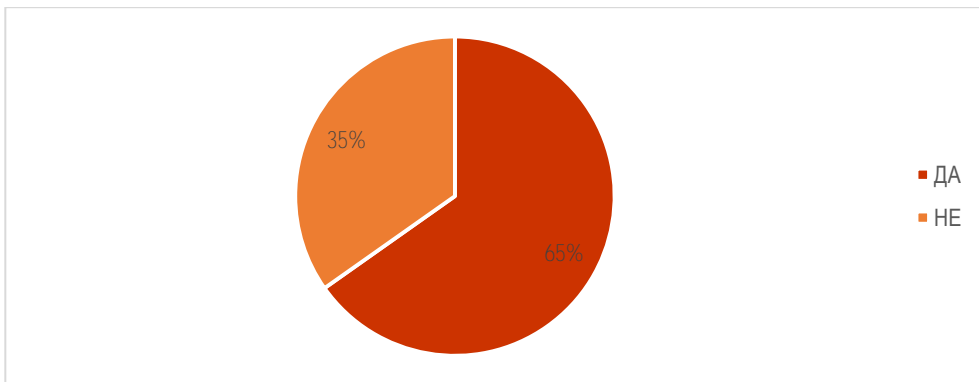
*Видови на пресуди*

Судот најчесто изрекувал казна затвор, односно во 11 случаи е изречена казна затвор, која се движела од минимална од 6 месеци до максимална од 5 години и 6 месеци, во 1 случаи е изречена условна осуда. Судот изрекол во 1 случај споредна мерка - протерување на странец од земјата. Загрижува фактот што судот во општо не ја применил мерката проширена конфискација, зашто од оваа мерка се очекуваат значајни резултати во сузбивањето на корупцијата.

Друг значаен принцип при донесувањето на пресудата е истата да биде јавно изречена, доколку не постојат ограничувања во тој поглед. Согласно принципите на МПГПП<sup>38</sup> исклучоци од јавно изрекување на пресуда постојат кога се однесуваат за малолетно лице чија приватност мора да се заштити, кога станува збор за брачни спорови, како и во случаи за старателство над деца. Изрекувањето на пресудата јавно се применува и кога јавноста била целосно или делумно исклучена од судењето.

Од добиените податоци на набљудувачите може да се забележи дека во 8 предмети или во 35% судот не ја изрекол јавно пресудата, додека пак рочиштата за објавување на пресуда во 90% од случаите се закажувале за повеќе од 3 дена.

<sup>38</sup> Меѓународен пакт за граѓански и политички права, 1966 година



*Јавно изречена и објавена пресуда*

Со објавувањето на пресудата судот има обврска и должност да изврши да го поучи обвинетиот за правото на жалба. Правните лекови се особено важни за оцена во делот на пристапот до правдата. Европскиот суд нагласува дека, иако во член 6 на Европската конвенција за човекови права изречно не е наведено правото на жалба, сепак тоа право е неделиво од правото за правично судење. Оваа гаранција е потврдена со член 2 од Протоколот 7 кон Конвенцијата во кој се предвидува правото на жалба во кривични дела. Во оваа насока податоците на набљудувачите покажуваат дека судот при осудителна пресуда на обвинетиот му ги објаснил условите за жалба.

Крајна констатација за судската ефикасност во борбата со организираниот криминал и корупција е дека со новите измени на ЗКП и институтот спогодување и признавање на вина, бројот на пресуди е значително зголемен и времетраењето на судските постапки е намалено. Од друга страна со донесување на Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната неопходноста за имплементација на истиот преку математичкото одлучување на судиите при висината и видот на санкциите ја деградира судската улога во смисла на тоа дека судот е неслободен да донесе одлука за санкцијата која би била персонализирана и соодветна во секој конкретен случај.

#### 4. ГЕНЕРАЛНИ ЗАКЛУЧОЦИ

Судската власт е третиот столб на една демократска држава. Додека законодавната и извршната власт функционираат преку таканаречениот систем на спреги и кочници, судската власт делува според устав и закони. За да постои владеење на правото нужно е постоењето на независна судска власт. Во Република Македонија судскиот систем според Извештајот на напредокот за 2016 година има

одредено ниво на подготовка, но се бележи назадување во поглед на независноста и политичко мешање во работата<sup>39</sup>.

Што се однесува до борбата со корупцијата исто така е забележано дека законодавната и институционалната рамка беше развиена во текот на повеќе од една деценија, но и во оваа сфера се забележува политичко мешање во работата на органите. Корупцијата останува распространета во многу области и продолжува да биде сериозен проблем.

Итните реформски приоритети кои беа наменети за итен и систематизиран приод кон решавање на политичката криза, скоро и да не се спроведоа, освен формално во одредени области. Најповикана при имплементирање на овие приоритети беше токму судската власт, која веќе 2 годи по ред бележи назадување.

Политичкото мешање и зависноста на институциите од волјата на извршната власт не престанува само кај судовите и органите чии дејствија се насочени кон сузбивање на овој криминален феномен. Соодветно на тоа забележано е дека Собранието не ја врши својата улога за обезбедување на контрола врз работата на извршната власт, судството не е независно, а политички притисоци има и во останатите сектори. Конкретно, системот на спреги и кочници не функционира, третата власт – судството е под притисок на политичко мешање, и доаѓа ме до ситуација на заробување на државата во институциите таканаречен “заробена држава”.

Што се однесува до имплементацијата и прилагодувањето на судскиот систем кон новиот ЗКП, заклучоците се дека и после 3 години од стапување на сила на овој закон постојат одредени одредби кои воопшто не се практикуваат, бавно прилагодување кон одредени промени кои се однесуваат пред сè на улогата на странките во постапката а посебно улогата на судот, како и одредени успеси во поглед на новите институти како што се воведни говори, директно и вкрстено испрашување, признание на вина и права на обвинетите лица. Но, при ситуација во која отворено и врз основа на аргументи се критикува судството во поглед на неговата независност и неефикасност, од второстепено значење е имплементацијата на законски измени доколку истите се донесуваат и применуваат во заробен систем и држава.

---

<sup>39</sup> Commission Staff Working Document - The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report  
[http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2016/20161109\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

## 5. ПРЕПОРАКИ

### За државата

- Да се зајакнат стандардите за самостојност на судиите како и овозможување на предуслови за независно постапување без политички притисоци и влијанија при донесувањето на своите одлуки;
- Да се деполитизира системот за назначување и промоција на судиите во пракса, не само во законот и да се реформира системот за дисциплински постапки и разрешување на судиите, во согласност со препораките на ЕУ и Венецијанската комисија;
- Да се обезбеди целосна поддршка и ресурси за СЈО;
- Да развие сериозна стратегија за реформи во правосудството и акциониот план за решавање на преостанатите недостатоци на одржлив начин;
- Развој на веродостојна евиденција за борба против корупцијата на високо ниво, вклучувајќи поврат на средствата.

### За донаторите и државните органи

- Набљудувањата да ги опфатат постапките до крај, односно до донесувањето на правосилни пресуди со цел да се донесе заклучок за судската ефикасност и кривично - правниот одговор во борбата со организираниот криминал и корупција;
- Анализите на Коалицијата “Сите за правично судење” да се користат како ресурс и база за менување и дополнување на закони, учество на експертите од Коалицијата во работните тела и групи за законски измени и носење на јавни политики;
- Продолжување на обуките за новиот концепт на ЗКП за обвинителите и бранителите во поглед на новитетите за вкрстеното испитување, како и потребата од квалитетно владеење на случајот во доказната постапка.

### За работата на судовите, обвинителството и адвокатите

- Зајакнување на контролата на достава со цел спроведување на уредно доставување на поканите, како и примена на мерките за обезбедување со цел присуство на сите учесници во постапките;
- Обезбедување на пристап до доказите за одбраната, како и доволно време за подготовка, имајќи во предвид дека едно од основните права на обвинетиот е доволно време и можности за подготвување на својата одбрана, како и увид во списите со цел запознавање со доказите против него и во негова корист;
- При поуката за правата потребно е судот да ги провери условите добивање на бесплатна правна помош и за истото да ги поучи обвинетите лица;

- Воведниот говор кој го даваат странките во постапката треба да биде разбирлив и да овозможи јасно и концизно запознавање на судот што странката има намера да докажува, како и кои решавачки факти ќе се обиде да ги докаже;
- И при директното испитување прашањата треба да бидат јасни и прецизни, додека кај вкрстеното испитување да се користат прашања од затворен тип со кој се испитуваат сведоците кои ги предложила спротивната страна;
- Признавањето на вина како право на обвинетиот да се образложи и укаже од страна на бранителот пред отпочнување на постапката, при што обвинетиот самостојно без притисок ќе одлучи дали да го искористи ова право;
- Правото на обвинетиот на молчење да нема последици врз донесување на одлуката од страна на судот;
- Судот да обезбеди рамноправност на странките во постапката и да се воздржи од несоодветна *ex parte* комуникација со обвинителството;
- Судот само по исклучок да предлага изведување на докази;
- Овозможување на материјално - технички предуслови за забележување на текот на главната расправа, односно користење на современите техники на регистрирање утврдени со ЗКП;
- Принципот на јавност во судењето да се запази и преку јавно објавување на местото и времето на судењето;
- Да се утврди можност за оспорување на преводот доколку странката се сомнева дека истиот е некомпетентен или пристрасен имајќи во предвид суштинското значење за остварување на фер и правично судење;
- Судот задолжително да врши поука за правото на жалба, како и за правото на одговор по жалба кое како гаранција е утврдено со член 2 од Протоколот 7 кон Европската конвенција за човекови права во кој се предвидува правото на жалба во кривични дела.

## 6. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Арнаудовски, Љупчо, проф д-р, *Анализа за Потребата од следење на судски предмети од областа на корупцијата*, Доцент д-р Слаѓана Тасева, Сузана Салиу, Коалиција Сите за правично судење, Скопје 2007 година.

Богдановска, Александра, “Судската ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупција” - Коалиција Сите за правично судење, 2015 година

[http://all4fairtrials.org.mk/wpcontent/uploads/2016/06/INL\\_Analiza\\_2015\\_MKD.pdf](http://all4fairtrials.org.mk/wpcontent/uploads/2016/06/INL_Analiza_2015_MKD.pdf)

Бужаровска, Гордана и др, “Вкрстено испитување прирачник за практичари” - Скопје, ОБСЕ 2010

Бужаровска, Гордана “Спогудување на вина : прирачник за практичари” [Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаванас, Дејвид Ре], - Скопје : OBSE, 2010

Гогов, Богданчо, д-р “Реформа на казнената политика или нешто друго”, 1.02 Прегледна научна статија УДК343.19.077.6.04(497.7),

Европска Конвенција за човекови права, [http://www.echr.coe.int/Documents/Convention\\_MKD.pdf](http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf), Совет на Европа, 1950 година;

Закон за азил и привремена заштита, <http://www.pravdiko.mk/zakon-za-azil-i-privremena-zashtita>

Закон за кривична постапка, Службен весник на РМ, бр. 150 од 18.11.2010 година

Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната (Службен весник на РМ бр.199/14)

Кадровски промени во скопскиот Кривичен суд, <http://www.akademik.mk/kadrovski-promeni-vo-skopskiot-krivichen-sud/>

Меѓународен пакт за граѓански и политички права, 1966 година

Нурединоска, Емина, “Извештај за проценка на корупцијата во Македонија” / [автори Емина Нурединоска, Марија Саздевски, Борјан Ѓузелов]. - Скопје : Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2014.

Петти состанок на Пристапниот дијалог на високо ниво меѓу Република Македонија и Европската комисија, 18.09.2015

Правилник за начинот на одмерување на казните (Службен весник на РМ бр.64/14).

Правично судење, Прирачник / Fair Trials Manual, Фонд за хуманитарно право Белград 2001 (превод на Amnesty International Fair Trials Manual)

“Прирачник за Закон за Кривична Постапка”, Министерство за Внатрешни Работи Биро за Јавна Безбедност Центар за Обука, Скопје, 2012

Универзалната декларација за човекови права на Обединети Нации, 1948 година

Устав на РМ, Службен Весник бр.52, 22.11.1991

<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/19D704B29EC040A1968D7996AA0F1A56.pdf>

Хронологија на политичката криза во Македонија

Чаловска, Неда, м-р Голубовска, Јасмина, м-р Стојановски, Воислав, м-р Јованоски Александар, “Правосудството и темелните права во Република Македонија”, 2015 година

Шопова Ивановска, Љиљана, Судија на Апелационен суд Скопје, Димитриевски, Зоран, Судија на Апелационен суд Скопје, Маричиќ, Момир, член на Совет на јавни обвинители Напредна обука за новиот Зкп Модул: 3 Главна Расправа- Прирачник – 2013 година

Штрајк на судската администрација,

[http://zsarm.com/read\\_more.php?un=151304dfdab76e1463da824883c7c079b4e3b2e1](http://zsarm.com/read_more.php?un=151304dfdab76e1463da824883c7c079b4e3b2e1)

Commission Staff Working Document The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report

[http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2016/20161109\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

Progress Report Macedonia 2015,

[www.wbcrti.info/object/document/14557/attach/20151110\\_report\\_the\\_former\\_yugoslav\\_republic\\_of\\_macedonia.pdf](http://www.wbcrti.info/object/document/14557/attach/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf)

The former Yugoslav Republic of Macedonia: Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015, [www.ec.europa.eu/enlargement/news\\_corner/news/news-files/20150619\\_recommendations\\_of\\_the\\_senior\\_experts\\_group.pdf](http://www.ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf)

Urgent Reform Priorities **For The Former Yugoslav Republic Of Macedonia, June 2015**, [www.ec.europa.eu/enlargement/news\\_corner/news/news-files/20150619\\_urgent\\_reform\\_priorities.pdf](http://www.ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf)